आठविसकोट नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्डः ८ संख्याः ११ मितिः २०८२/०३/२८

भाग-२

आठविसकोट नगरपालिका

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन,को दफा को उपदफा (३) बमोजिम आठविसकोट नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत ऐनहरु सर्वधारणका लागि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गरिएको छ।

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०८२

नगर कार्यपालिकामा पेश भएको मिति :२०८२/०३/०८

नगर कार्यपालिकामा पारित भएको मिति:२०८२/०३/०९

प्रमाणिकरण मितिः २०८२/०३/१०

आठविसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

आठविसकोट नगरपालिका

नगर कार्यपालिका कार्यालय

आठविसकोट, रुकुम (पश्चिम भाग)

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०८२

आठविसकोट नगरपालिका

रुकुम (पश्चिम भाग)

आठविसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

प्रस्तावना :

नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित योजना, कार्यक्रम तथा आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी अध्ययन, प्रतिवेदन तयारी, स्वीकृति, प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ६६ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद - १
प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यो कार्यविधिको नाम "संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण कार्यविधि, २०८२ रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि प्रचलित सङ्घीय कानुनले नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने भनी तोकिएको विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण कार्य वा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सरकारी, अर्धसरकारी, गैर सरकारी, समुदायमा आधारित संस्था र व्यक्ति वा कम्पनीको हकमा समेत लागू हुनेछ।

(३) यो कार्यविधि आठबिसकोट नगरपालिका को स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) "ऐन" भन्नाले आठबिसकोट नगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ सम्झनु पर्छ ।

(ख) "कार्यपालिका" भन्नाले आठबिसकोट नगरकार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।

(ग) "कार्यसूची" भन्नाले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि यस कार्यविधि बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची सम्झनु पर्छ ।

(घ) "कार्यालय" भन्नाले आठबिसकोट नगरपालिकाको कार्यालय र सो अन्तर्गत वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी विषय हेर्ने शाखा/इकाईलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) " नगरपालिका " भन्नाले आठबिसकोट नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।

(च) "प्रस्ताव" भन्नाले विद्यमान वातावरणीय अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन सक्ने किसिमको विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भू–उपयोगमा कुनै परिवर्तन गर्ने कुनै योजना, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रस्ताव सम्झनु पर्छ।

(छ) "प्रस्तावक" भन्नाले प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि निवेदन दिने वा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति प्राप्त व्यक्ति वा सरकारी, अर्धसरकारी वा गैरसरकारी निकाय वा संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ज) "प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने सम्बन्धमा यकीन गर्नुका साथै त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नका लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा विश्लेषणात्मक रुपमा गरिने अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ ।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

(झ) "वातावरणीय अध्ययन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा त्यसबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नको लागि अवलम्बन

(ञ) गरिने उपायका सम्बन्धमा गरिने संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ।

(ट) "वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन" भन्नाले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ।

(ठ) "वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकंन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने सम्बन्धमा यकीन गर्नुका साथै त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नका लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा विस्तृत रुपमा गरिने अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्झनु पर्छ।

(ड) "व्यवसायिक कार्ययोजना" भन्नाले प्रस्तावकले कार्यान्वयन गर्ने विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने बाहेकका आयोजना वा कार्यक्रममा हुने लगानी र प्रतिफलको विश्लेषण सहितको कार्ययोजना सम्झनु पर्छ।

(ढ) "विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन" भन्नाले प्रस्तावकले कार्यान्वयन गर्ने विकास निर्माणसँग सम्बन्धित परियोजनाको प्राविधिक र आर्थिक पक्षहरु विश्लेषण गरिएको विस्तृत प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ।

(ण) "संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन" भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा त्यसबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव निराकरण वा न्यूनीकरण गर्नको लागि अवलम्बन गरिने उपायको सम्बन्धमा संक्षिप्त रुपमा गरिने अध्ययन सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद — २

प्रस्ताव छनौट तथा कार्यसुचि सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रस्ताव छनौट तथा सूची तयार गर्ने:

(१) कार्यालयले स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रम तथा कार्ययोजनाको आधारमा वातावरणीय अध्ययन आ वश्यक पर्ने विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना तथा कार्यक्रम पहिचान गरी सूची तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचीमा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (क) बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गरिने स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री सम्बन्धी कार्य समेत समावेश गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन आवश्यक पर्ने आयोजना तथा कार्यक्रमको पहिचान तथा सूची तयार गर्दा सङ्घीय वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को आधारमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि छुट्टाछुट्टै सूची तयार गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सूची तयार गर्दा यस कार्यविधिको **अनुसूची –१** मा उल्लिखित सीमा (थ्रेसहोल्ड) अनुसार गर्नु पर्नेछ।

(५) कार्यालयले वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने आयोजना वा कार्यक्रमको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन वा व्यवसायिक कार्ययोजना तयार भए पश्चात वातावरणीय अध्ययन गर्ने गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्दा **अनुसूची –२** मा उल्लिखित वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी प्रवाह चित्र, प्रभाव पहिचान तथा अध्ययन सूची र औजारको प्रयोग गर्नु पर्नेछ।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

४. **कार्यसुचि तयारी तथा स्वीकृति गर्नुपर्ने:** (१) प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको लागि **अनुसूची –३** र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको लागि **अनुसूची –४** बमोजिमको ढाँचामा प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको लागि छुट्टाछुट्टै कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको कार्यसूची स्वीकृतिको लागि वातावरण विषय हेर्ने शाखा/एकाईमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको कार्यसूची स्वीकृतिका लागि पेश गर्नुअघि विषयसँग सम्बन्धित शाखाको राय सुझाव सहित पेश गर्नुपर्नेछ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूची भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत अध्यक्षले आवश्यक जाँचबुझ गरी पेश भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) को प्रयोजनको लागी दिन गणना गर्दा थप कागजात माग गरेकोमा त्यस्तो कागजात प्राप्त भएको मितिबाट र कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्न लेखि पठाएकोमा त्यस्तो विषयमा स्पष्ट भई आएको मितिबाट गणना गरिनेछ।

(६) उपदफा (४) बमोजिम कार्यसूची स्वीकृत गर्दा दफा १४ को उपदफा (१) बमोजिम गठित प्राविधिक समितिको सिफारिशमा गर्नु पर्नेछ।

५. **सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने:** (१) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गर्दा प्रस्तावकले प्रभावित स्थानीय समुदाय, वन उपभोक्ता समूह गठन भएको भए सो समूहका प्रतिनिधि, वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका प्रतिनिधिको रोहवरमा गराउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने प्रयोजनका लागि प्रस्तावकले सोको मिति, समय, स्थान र आयोजना तथा कार्यक्रमको सम्बन्धमा प्रचार प्रसार गर्नको लागि स्थानीय पत्रपत्रिका, रेडियो वा अन्य सञ्चार माध्यमको प्रयोग गर्नुका साथै सम्बन्धित वडा कार्यालय र आयोजना क्षेत्रको कुनै सार्वजनिक स्थलमा सूचना समेत टाँस गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम गरिने सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा आयोजना तथा कार्यक्रमबाट प्रभावित क्षेत्रका नागरिक, समुदाय तथा महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक तथा जोखिम रहेका वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गर्न प्रस्तावकले उपदफा (२) बमोजिमको सूचना स्थानीय पत्रपत्रिका, रेडियो र अन्य सञ्चार माध्यमबाट सम्भव भएसम्म स्थानीय भाषामा समेत प्रचार प्रसार गर्नु पर्नेछ।

(५) प्रस्तावकले आयोजना तथा कार्यक्रमले समेट्ने भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा आवश्यकता अनुसार एकभन्दा बढी स्थानमा सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्नु पर्नेछ।

(६) यस दफा बमोजिम आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाईमा भएको उपस्थिति, सुनुवाईबाट प्राप्त सुझाव, तस्वीर तथा श्रव्य-दृश्य सामग्री समेत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा संलग्न गर्नु पर्नेछ।

(७) सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्बन्धी विस्तृत ढाँचा तथा प्रक्रिया **अनुसूची–५** मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद — ३
प्रतिवेदन तयारी तथा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था

६. **वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी:** (१) दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची र दफा ५ बमोजिम आयोजना हुने सार्वजनिक सुनुवाई बाट प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा प्रस्तावकले प्रत्येक आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि छुट्टाछुट्टै वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ।

(२) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको ढाँचा **अनुसूची –६** तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा **अनुसूची –७** मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने गाउँपालिका वा त्यस क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय व्यक्ति वा संस्थालाई सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा सात दिनभित्र लिखित सुझाव उपलब्ध गराउन **अनुसूची –८** बमोजिमको ढाँचामा कार्यालय, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था वा कुनै सार्वजनिक स्थलमा सूचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सूचना कुनै एक स्थानीय पत्रपत्रिकामा प्रकाशन गरी आफ्नो वेवसाइट भएमा सोमा समेत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (३) र (४) बमोजिम सूचना टाँस वा प्रकाशन भएकोमा सो सम्बन्धमा कसैको रायसुझाव भए सूचनामा उल्लिखित अवधिभित्र सम्बन्धित प्रस्तावकलाई आफ्नो राय सुझाव दिन सकिनेछ।

(६) दफा ४ को उपदफा (३) बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची तथा उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्तावकले डेस्क अध्ययन, स्थलगत भ्रमण, अवलोकन र प्रभाव क्षेत्रका लक्षित समुदाय तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया गरी तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन गर्नु पर्नेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने क्रममा वातावरणमा पर्नसक्ने सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणको लागि अपनाउन सकिने विभिन्न विकल्पहरुको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्पहरुमध्ये वातावरणीय दृष्टिकोणले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त हुने विकल्प र सो विकल्प कार्यान्वयन गर्न सकिने आधार र कारण समावेश गर्नु पर्नेछ।

(८) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा **अनुसूची –९** मा उल्लिखित विज्ञ मार्फत तयार गर्नु पर्नेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन कार्यमा संलग्न विज्ञहरु स्थलगत अध्ययन, अवलोकन, राय परामर्श र अन्तरक्रियाका लागि आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रस्तावित स्थलमा अनिवार्य रुपमा उपस्थित हुनु पर्नेछ।

(१०) वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूची तथा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषामा तयार गर्नु पर्नेछ। तर कार्यसूची तथा प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिने प्राविधिक शब्दावलीको लागि नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा शब्दको आशयमा नै तात्विक फरक पर्ने भएमा त्यस्ता शब्द अंग्रेजी भाषामा उल्लेख गर्न यस व्यवस्थाले वाधा पुरयाएको मानिने छैन।

(११) उपदफा (१०) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विदेशी लगानी भएका प्रस्तावको हकमा तयार गरिने वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन र कार्यसूची नेपाली वा अङ्ग्रेजी भाषामा तयार गर्न सकिनेछ।

(१२) उपदफा (११) बमोजिम अध्ययन प्रतिवेदन र कार्यसूची अङ्ग्रेजी भाषामा तयार पारिएको अवस्थामा सोको कार्यकारी सारांश सहितको संक्षिप्त प्रतिवेदन नेपाली भाषामा समेत तयार गर्नु पर्नेछ।

(१३) प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले तोकेअनुसारको मापदण्ड र गुणस्तर कायम हुने गरी यस कार्यविधिले निर्धारण गरेको ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ।

(१४) वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित सङ्घीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ।

७. **अध्ययन प्रतिवेदनको स्वीकृति:** (१) दफा ६ बमोजिम तयार गरिएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत अध्यक्ष समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) अध्यक्षले उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन उपर अध्ययन, विश्लेषण तथा पुनरावलोकनको लागि दफा १४ को उपदफा (१) बमोजिम गठित प्राविधिक समितिमा पठाउनु पर्नेछ।

(३) प्राविधिक समितिले उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन उपर आवश्यक अध्ययन, परामर्श, जाँचबुझ, विश्लेषण तथा पुनरावलोकन गरी स्वीकृतिको लागि सिफारिश गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राविधिक समितिको सिफारिशको आधारमा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा कुनै उल्लेख्य प्रभाव पर्ने नदेखिएमा आवश्यकता अनुसार प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने शर्त तोकी संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन भए अध्यक्षले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन कार्यपालिकाले स्वीकृत गर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्रतिवेदन स्वीकृत गर्दा प्रतिवेदन पेश भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र स्वीकृत गर्नु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) को प्रयोजनको लागी दिन गणना गर्दा थप कागजात माग गरेकोमा त्यस्तो कागजात प्राप्त भएको मितिबाट र कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्न लेखि पठाएकोमा त्यस्तो विषयमा स्पष्ट भई आएको मितिबाट गणना गरिनेछ।

(७) उपदफा (३) बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको अध्ययन तथा जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो प्रस्तावको थप वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने देखिएमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्न अध्यक्षले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने गरी कार्यपालिकाले आदेश दिन सक्नेछ।

(८) उपदफा (७) अनुसार दिइएको आदेश अनुसार प्रस्तावकले थप अध्ययन गरी प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन भए कार्यपालिका समक्ष र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन भए प्रदेश कानूनले तोकेको निकाय समक्ष पुनः पेश गर्नु पर्नेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपूर्व प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची अध्यक्षबाट र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यसूची प्रदेश कानूनले तोकेको निकायबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ।

८. **प्रतिवेदन परिमार्जन गर्न सकिने:** (१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत भई सकेपछि सो प्रतिवेदनमा भौतिक पूर्वाधार, डिजाइन तथा क्षमता र स्वरुपमा परिमार्जन गर्नुपर्ने वा संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नुपर्ने भएमा वा आयोजना तथा कार्यक्रम क्षमता घटेमा वा रुख कटान संख्यामा थपघट गर्नुपर्ने भएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन परिमार्जन गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि दफा ७ को उपदफा (६) बमोजिम संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन गरिएकोमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गरिएकोमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने आदेश दिएको अवस्थामा परिमार्जन सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने छैन।

परिच्छेद — ४

प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

९. **प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु पर्ने:** (१) प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन बर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि विशेष परिस्थिति सिर्जना भई सो अवधिभित्र प्रस्तावको कार्यान्वयन हुन नसक्ने अवस्था उत्पन्न भएमा प्रस्तावकले संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको हकमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा अध्यक्ष समक्ष स्पष्ट कारण खुलाई म्याद थपका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन उपर संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन भए प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन भए अध्यक्षले दफा १५ को उपदफा (१) बमोजिमको प्राविधिक समितिबाट जाँचबुझ गराई व्यहोरा मनासिब देखेमा आफ्नो राय सहित कार्यपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएको निवेदनको व्यहोरा मनासिव देखेमा कार्यपालिकाले बढीमा दुई बर्षको अवधि थप गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (१) वा (४) बमोजिमको अवधिभित्र प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ नगर्ने प्रस्तावकले त्यस्तो प्रस्तावको पुनः वातावरणीय अध्ययन गराई स्वीकृतिको लागि पेश गर्नु पर्नेछ।

10. **वातावरणीय व्यवस्थापन योजना:** (१) प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नुअघि **अनुसूची –१०** बमोजिमको ढाँचामा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्दा वातावरणीय सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी हुने र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने क्रियाकलापहरुमध्ये आयोजना निर्माणको क्रममा र आयोजना सम्पन्न भएपछि अवलम्बन गर्ने क्रियाकलापहरु समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा निरोधात्मक, सुधारात्मक र क्षतिपूर्ति सम्बन्धी क्रियाकलापहरु समेत प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ।

(४) वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्दा प्रस्तावकले आयोजना कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रारम्भिक, मध्यकालीन र दीर्घकालीन सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणको लागि अबलम्बन गर्नुपर्ने विधि र प्रक्रिया समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(५) वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित कार्यहरु सञ्चालन गर्न लाग्ने लागतलाई विस्तृत आयोजना प्रतिवेदनमा उल्लेख भएकोमा सोको क्रियाकलाप र लागत प्रस्तावकले वातावरण व्यवस्थापन योजनामा समावेश गर्नु पर्नेछ।

(६) प्रस्तावकले वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लिखित क्रियाकलापलाई आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि तयार गरिने लागत अनुमानमा नै समावेश गर्नु पर्नेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिम तयार गरेको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन प्रारम्भ भएपछि प्रस्तावकले कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन प्रत्येक छ महिनामा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(८) नगरपालिकाले आफूले गरेको अनुगमन तथा निरीक्षणको प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक बर्ष समाप्त भएको मितिले एक्काईस दिनभित्र प्रदेश कानूनले तोकेको निकायमा पठाउनु पर्नेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम पेश गरेको प्रतिवेदनलाई सात दिनभित्र कार्यालयको सूचना पाटी तथा वेवसाईट मार्फत सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ।

११. प्रस्ताव कार्यान्वयन अनुगमन तथा प्रतिवेदनः (१) प्रस्ताव कार्यान्वयनको अनुगमन गर्दा प्रारम्भिक एवम् प्रक्रिया अनुगमन, नियमपालन अनुगमन तथा प्रभावको अनुगमन गर्नु पर्नेछ

(२) प्रस्तावको प्रारम्भिक अनुगमन गर्दा आयोजना वा कार्यक्रमको निर्माण कार्य शुरु गर्नुभन्दा अगावै निर्माणस्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नु पर्नेछ।

(३) प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन कार्यक्रम तथा आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य, पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्था लगायतका सूचकहरुको मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।

(४) प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदूषणको अवस्थाको बारेमा आवधिक वा लगातार अनुगमन गरी अभिलेख राख्नु पर्नेछ र यसरी अनुगमन गर्दा वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित विषयहरु समेत समावेश गर्नु पर्नेछ।

(५) प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट सिर्जना हुने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव, वातावरण संरक्षणका लागि प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने विषयहरु तथा वातावरणीय प्रभावकारिताको अनुगमन सम्बन्धी सूचकहरु समेत प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमका प्रत्येक सूचकलाई कसले र कुन विधि वा तरिकाबाट अनुगमन गर्ने हो सो समेत खुलाउनु पर्छ र यस्तो विधि भरपर्दो, सजिलो र आयोजना स्थलमा कार्यरत जनशक्तिले अबलम्बन गर्नसक्ने खालको हुनु पर्नेछ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको कार्य प्रस्तावकसँग उपलब्ध जनशक्तिले गर्न सक्ने अवस्था नभएमा आवश्यकता अनुसार वाह्यस्रोतबाट पूर्ती गरी सम्पादन गर्ने व्यवस्था प्रस्तावकले मिलाउनु पर्नेछ।

(८) आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको विभिन्न चरणका लागि सूचकको प्रकृति हेरी वातावरणीय अनुगमन गर्ने समय तालिका समेत प्रतिवेदनमा समावेश गर्नु पर्नेछ।

(९) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भिक अनुगमन, प्रभाव अनुगमन तथा नियमपालन अनुगमन सम्बन्धी ढाँचा **अनुसूची–११** मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१२. अनुगमन सम्बन्धी जिम्मेवारीः (१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी अध्ययन प्रस्तावको कार्यान्वयनको स्वःअनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रस्तावक स्वयंको हुनेछ।

(२) प्रस्तावकले प्रत्येक छ महिनामा उपदफा (१) बमोजिम स्वःअनुगमन गरी तयार गरेको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ।

(३) नगरपालिका स्वयं प्रस्तावक भएको वा अन्य प्रस्तावकबाट कार्यान्वयन गरिने प्रस्तावको अनुगमनका लागि कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको अनुगमन समिति गठन गर्नेछः–

क) उप-प्रमुख	– संयोजक
ख) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको संयोजक	– सदस्य
ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	– सदस्य
घ) योजना तथा पूर्वाधार विकास शाखा वा एकाई प्रमुख	– सदस्य
ङ) वातावरण निरीक्षक	– सदस्य

च) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा/एकाई प्रमुख – सदस्य सचिव

(४) समितिले जिल्लास्थित वन कार्यालय, सम्बन्धित निकाय प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषय विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(५) अनुगमन समितिले दफा ११ बमोजिम अनुगमन गरी तयार पारिएको प्रतिवेदन तीस दिनभित्र कार्यापालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(६) कार्यपालिकाले अनुगमनबाट देखिएका समस्या तथा सुझाव कार्यान्वयनको लागि प्रस्तावकलाई आदेश दिन सक्नेछ र यसरी दिएको आदेशको पालना गर्नु प्रस्तावकको कर्तव्य हुनेछ।

१३. कार्यान्वयनमा रोक लगाउन सक्ने: (१) यस कार्यविधि तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित सङ्घीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत भएभन्दा फरक हुने गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न गराउन हुँदैन।

(२) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले उपदफा (१) विपरितको कार्य गरेको पाइएमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन वा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन भए कार्यपालिकाले प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाउनेछ र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित निकायमा सिफारिश गर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयनमा रोक लगाइएकोमा त्यसरी रोक लगाइएको कारणबाट क्षति पुग्न गएमा प्रस्तावकले सो बापत कुनै किसिमको क्षतिपूर्तिको दावी गर्न पाउने छैन।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कार्यान्वयनमा रोक लगाइएको आयोजनाको प्रस्तावकले प्रचलित ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गराएमा वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन बमोजिम आयोजना कार्यान्वयनमा सुधार गरेमा लगाइएको रोक सम्बन्धित निकायले फुकुवा गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद — ५
विविध

१४. प्राविधिक समिति गठन गर्ने: (१) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूची तथा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्नुअघि प्राविधिक पक्षहरुको अध्ययन, विश्लेषण र पुनरावलोकन गरी सिफारिश गर्न कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको प्राविधिक समिति गठन गर्नेछ :–

क) योजना तथा प्राविधिक शाखा वा इकाई प्रमुख – संयोजक

ख) आयोजना तथा कार्यक्रमसँग सम्बन्धित क्षेत्रको विषयको विज्ञ – सदस्य

ग) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विषय हेर्ने शाखा/एकाई प्रमुख –सदस्य सचिव

(२) समितिले आवश्यकता अनुसार वन कार्यालय, सम्बन्धित विषयगत निकायका प्रमुख तथा प्रतिनिधि वा विषय विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रित गर्न सक्नेछ।

१५. गुनासो सुनुवाई गर्ने दायित्व: (१) आयोजना तथा कार्यक्रमको वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक सवालसँग सम्बन्धित प्रभावित व्यक्ति तथा समुदायको चासो, शिकायत तथा गुनासो प्राप्त गर्ने, सम्बोधन र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि गुनासो सुनुवाई संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने दायित्व प्रस्तावकको हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम व्यवस्था भएको संयन्त्रमा गुनासो सुन्ने अधिकारी तथा गुनासो सम्बोधन समिति लगायत अन्य उपयुक्त व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम गुनासो सुनुवाई अधिकारीको व्यवस्था नभएको अवस्थामा गुनासो सुनुवाई अधिकारीको जिम्मेवारी स्वतः आयोजना प्रमुखको हुनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम गुनासो सुनुवाई सम्बन्धी व्यवस्था गर्न नगरकार्यपालिकाले उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय गुनासो सम्बोधन समिति गठन गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (२) बमोजिमको गुनासो सुनुवाई संयन्त्रले परियोजना वा प्रस्तावसँग सम्बन्धी वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक एवम् साँस्कृतिक चासो तथा सवालहरु बारे आवाज प्रस्तुत गर्न र सम्बोधन गर्न समयबद्ध तथा पारदर्शी कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

(६) प्रस्तावकले प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको विषयमा वडा तथा नगरपालिका स्तरमा सचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरी प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमले सम्बोधन गर्नुपर्ने प्रभावितहरुको हक अधिकार र गुनासो सम्बोधन गर्ने संयन्त्रको बारेमा समुदाय तथा सरोकारवालालाई सुसूचित गराउनु पर्नेछ।

(७) गुनासो सम्बोधन समिति तथा गुनासो सुन्ने अधिकारीको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

क) वातावरणीय तथा सामाजिक अवरोध, सम्पत्तिको प्राप्ति, अधिकार, क्षतिपूर्ति र सहायता सम्बन्धमा प्रभावितहरुलाई सहयोग गर्ने,

ख) प्रभावित व्यक्तिहरुको गुनासो प्राप्त गर्ने, अभिलेख राख्ने, वर्गीकरण गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,

ग) गुनासो प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र सम्बोधन गरी सम्बन्धित र गाउँपालिकालाई जानकारी गराउने,

घ) गुनासो सम्बोधन सम्बन्धी निर्णय प्रक्रियामा असन्तुष्ट पक्षको पृष्ठपोषणलाई सुनिश्चित गर्ने,

ङ) प्रस्तावकले तोके बमोजिमका र समितिले आवश्यक देखेका अन्य कामहरु गर्ने।

१६. प्राविधिक सहयोग लिन सक्ने: आयोजना वा कार्यक्रमका लागि गरिने वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्य गाउँपालिकाको आन्तरिक जनशक्तिबाट गर्न संभव नभएको अवस्थामा सम्बन्धित विषय विज्ञहरु वा व्यवसायिक परामर्शदाताको सहयोग लिन सकिनेछ।

१७. प्रचलित कानून लागू हुने: यस कार्यविधिमा भएको व्यवस्था प्रचलित कानूनसँग बाँझिएमा प्रचलित कानूनको व्यवस्था लागू हुनेछ।

अनुसुची –१

(दफा ३ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

<u>नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रका संभाव्य प्रस्तावहरुको वातावरणीय अध्ययनको सीमा (थ्रेसहोल्ड)</u>

प्रस्तावको विषय क्षेत्र	वातावरणीय अध्ययनका विधि अनुसार अध्ययन गर्नु पर्ने आयोजना तथा कार्यक्रमको मापदण्ड		
	संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन	**प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण**	**वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन**
वन र वृक्षारोपण	२० हेक्टरसम्मको क्षेत्रफलमा नयाँ बनस्पति उद्यान, वन वीउ वगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण गर्ने	२० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्रफलमा नयाँ बनस्पति उद्यान, वन वीउ वगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण गर्ने	वन क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा संचालन गर्ने
	वन संरक्षण क्षेत्र, मध्यवर्ती क्षेत्र वा वातावरण संरक्षण क्षेत्रमा नीजि बाहेकका जग्गामा स्थानीय सरकारले उपभोक्ता समूह मार्फत आयोजना निर्माण वा संचालन गर्ने	तराईमा ५० देखी ५०० हेक्टरसम्म र पहाडमा ५० देखी २५० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा एकल प्रजातीका स्वदेशी विरुवा एकै ब्लकमा वृक्षारोपण गर्ने	तराईमा ५०० हेक्टर भन्दा बढी र पहाडमा २५० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्रफलमा एकल प्रजातीका स्वदेशी विरुवा एकै ब्लकमा वृक्षारोपण गर्ने
		सार्वजनिक बुट्यान क्षेत्रमा जडिबुटी वा सुगन्धित वनस्पतिको व्यवसायिक उत्पादनको लागि जडिबुटी केन्द्र स्थापना गर्ने	
	१ हेक्टरसम्मको वन क्षेत्र अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्ने	१ देखि ५ हेक्टरसम्मको वन क्षेत्र अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्ने	विद्युत प्रसारण लाइन बाहेक अन्य प्रयोजनका लागि ५ हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने
पर्यटन	२५ देखी ५० वेडसम्मको होटल वा रिसोर्ट निर्माण, स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने	५१ देखी १०० वेडसम्मको होटल वा रिसोर्ट निर्माण, स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने	१०० वेडभन्दा बढी क्षमताको होटल वा रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने
		माछा वा अन्य जलचर भएको कुनै नदी वा तालमा इञ्जिन जडित उपकरण र इन्धन ज्वलन गरी रयाफ्टिङ कार्य वा क्रुज संचालन गर्ने।	
		तालमा स्थापना हुने हाउस वोट (तैरने घर) संचालन गर्ने	

सडक तथा यातायात	१०० मिटर लम्बाईसम्मको पुल निर्माण गर्ने	१०० मिटरभन्दा बढी लम्बाईका पुल (झोलुङ्गे पुल समेत) निर्माण गर्ने	
	स्थानीय सडक स्तरोन्नति गर्ने	२५ किलोमिटरसम्म लम्बाईको नयाँ सडक निर्माण गर्ने	२५ कि.मि. भन्दा बढी लम्बाई हुने कुनै पनि नयाँ सडक निर्माण गर्ने
		१ देखि ५ कि.मि. सम्मको केबलकार मार्ग निर्माण गर्ने	५ कि.मि. भन्दा लामो केबलकार मार्ग निर्माण गर्ने
		५ देखि ५० कि.मि. सम्मको रज्जुमार्ग निर्माण गर्ने	५० कि.मि. भन्दा बढी रज्जुमार्ग निर्माण गर्ने
		सडक प्रयोजनका लागि १ देखि ३ किलोमिटरसम्म सुरङ्ग बनाउने	सडक प्रयोजनका लागि ३ किलोमिटर भन्दा बढी लम्बाइको सुरङ्ग बनाउने
		चारपाङ्ग्रे सवारी सञ्चालन हुने आकाशे पुल (फ्लाई ओभर) निर्माण गर्ने	
		सार्वजनिक यातायातको लागि मोनो रेलमार्ग सञ्चालन गर्ने	
उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई	१०० हेक्टरसम्म लिफ्ट सिँचाई आयोजना निर्माण गर्ने	१०० हेक्टरभन्दा बढीको लिफ्ट सिंचाई आयोजना निर्माण गर्ने	बहुउद्देश्यीय जलाशयको निर्माण गर्ने
		तराई वा भित्री मधेशमा २०० देखि २, ००० हेक्टरसम्मको क्षेत्र सिंचाई गर्ने	तराई वा भित्री मधेशमा २, ००० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्र सिंचाई गर्ने
		पहाडी उपत्यका र टारमा २५ देखि ५०० हेक्टरसम्मको क्षेत्र सिंचाई गर्ने	पहाडी उपत्यका र टारमा ५०० हेक्टर भन्दा बढीको क्षेत्र सिंचाई गर्ने
		पहाडी भिरालो पाखा वा पर्वतीय क्षेत्रमा २५ देखि २०० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा सिँचाई गर्ने	पहाडी भिरालो पाखो वा पर्वतीय क्षेत्रमा २०० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्र सिंचाई गर्ने
		सिंचाईको पुनरुत्थान प्रणाली अन्तर्गत विद्यमान प्रणाली भित्रका सिंचाई आयोजनामा नयाँ हेडवर्क्स निर्माण वा मूल नहर परिवर्तन हुने कुनै पनि पुनरुत्थान आयोजना संचालन गर्ने	

		२५ देखि १०० जनासम्म स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने	१०० जना भन्दा बढी स्थायी बसोबास भएका जनसंख्या विस्थापित गर्ने कुनै पनि जलस्रोत विकास कार्य गर्ने
		१० किलोमिटर भन्दा बढी लम्बाईको नदी नियन्त्रणको कार्य गर्ने	
	६६ के.भि.सम्मको विद्युत प्रसारण लाइन आयोजनाको लागि वन क्षेत्रको प्रयोग गर्ने	१३२ के.भि. वा सोभन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने	विद्युत प्रशारण लाइन निर्माण बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि ५ हेक्टरभन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने
		विद्यमान २२० के.भि. वा सो भन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाइनबाट ट्याप गरी नयाँ आउटडोर सवस्टेशन निर्माण गर्ने	
		१ देखि ५० मेगावाट क्षमता सम्मको जलविद्युत उत्पादन आयोजना निर्माण गर्ने	
		१५०० घनमिटर भन्दा बढी क्षमताको वायोग्यास प्लाण्ट निर्माण गर्ने	
		१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको सौर्य उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१० मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको सौर्य उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने
		१ देखि १० मेगावाट क्षमतासम्मको वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने	१० मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको वायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना संचालन गर्ने
		०.५ देखि २ मेगावाट क्षमतासम्मको जैविक उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने	२ मेगावाट भन्दा बढी क्षमताको जैविक उर्जाबाट विद्युत उत्पादन आयोजना सञ्चालन गर्ने
		चिनी उद्योग क्षेत्रभित्रको उखु पेलीसकेपछि निस्कने खोस्टा (Bagasse) बाट विद्युत सहउत्पादन (Co-generation) हुने आयोजना संचालन गर्ने	
आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास	६ देखी ८ तल्ला वा १५.५ देखी २५ मिटरसम्म उचाईका भवन निर्माण गर्ने	९ तला वा २२ मिटर भन्दा बढी र ११ तला वा ४० मिटरसम्म उचाई भएका भवन निर्माण गर्ने	१२ तला वा ४० मिटर भन्दा बढी उचाई भएका भवन निर्माण गर्ने
	३००० देखी ५००० वर्गमिटर क्षेत्रफलसम्मको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय,	५,००० देखी १०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलसम्मको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय,	१०,००० वर्गमिटर क्षेत्रफलभन्दा बढीको Built up Area वा Floor area भएको आवासीय,

	व्यावसायिक, वा आवासीय र दुबै प्रकृति भएको भवन निर्माण गर्ने	व्यावसायिक, वा आवासीय र दुबै प्रकृतिको संयूक्त भवन निर्माण गर्ने	व्यावसायिक, वा आवासीय र दुबै प्रकृतिको संयूक्त भवन निर्माण गर्ने ।
	५०० देखि १,००० जनासम्म एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्टस् कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने	१,००० देखि २,००० जनासम्म एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्टस् कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने	२,००० जना भन्दा बढी एकैपटक आगमन वा निगमन हुने सिनेमा हल, थिएटर, सामुदायिक भवन रङ्गशाला, कन्सर्ट हल, स्पोर्टस् कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने
	५ देखी१० हेक्टरसम्मको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने	१० देखी १०० हेक्टरसम्मको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने	१०० हेक्टरभन्दा बढीको जग्गा विकास आयोजना सञ्चालन गर्ने
	१ देखी ५ हेक्टरसम्मको Hard Surface Payment को Bus Park वा Parking lot निर्माण गर्ने	५ हेक्टर भन्दा बढीको Hard Surface Payment को Bus Park वा Parking lot निर्माण गर्ने	
	५००० देखि १०, ००० लिटरसम्म दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्ने	१०,००० देखि २०,००० लिटरसम्म दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा संचालन गर्ने	२०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने
		१ देखि ५ हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा आवास विकास गर्ने	५ हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा आवास विकास गर्ने
		२०, ००० घनमिटरभन्दा बढी माटो पुर्ने तथा माटो काटी Site Develop गर्ने	कृषि योग्य भूमिमा शहरीकरण गर्ने
उद्योग र व्यवसाय	वन बाहेक अन्य क्षेत्रमा १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्ने	दैनिक १ मे.ट. भन्दा बढी चिया, कफी, जडिबुटी आदि प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
	दैनिक २५ मेट्रिक टनसम्म वालुवा प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने	दैनिक २५ मेट्रिक टनभन्दा बढी वालुवा प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
	नदी नाला सतहबाट दैनिक १०० घनमिटर सम्म वालुवा, ग्राभेल, गिर्खा माटो निकाल्ने	दैनिक १००० मेट्रिक टनसम्म क्षमताको क्रसर उद्योग स्थापना गर्ने	दैनिक १००० मे.ट. भन्दा बढी क्षमताको क्रसर उद्योग स्थापना गर्ने
	मेशिन उपकरणमा १ देखि ५ करोड रुपैया सम्म लगानी भएको वर्कसप (मर्मत संभार समेत) स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने	दैनिक १० मेट्रिक टन भन्दा बढी खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	

		पाइपलाइन बाहेक व्यापारिक प्रयोजनको लागि प्रति सेकेण्ड १० लिटर भन्दा बढीको दरले पानी प्रशोधन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
		बार्षिक ३ करोड गोटासम्म उत्पादन क्षमता भएको पोलेको इटा, टायल आदि बनाउने उद्योग स्थापना गर्ने	
		दैनिक १० हजार भन्दा बढी Compressed Bricks Hollow Bricks/Blocks उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
		Mosquito Repellent (झोल, क्वाइल, ट्याबलेट, लोसन), धुप आदि उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
		परम्परागत घरेलु उद्योग बाहेकका धागो तथा कपडा रङ्गाई वा धुलाई वा छपाई गर्ने उद्योग (गलैचा, पस्मिना समेत) स्थापना गर्ने	
		गाडी, मोटरसाईकल, अटोरिक्सा आदि तथा दैनिक १०० थान भन्दा बढी साइकल/रिक्सा (इन्धन वा विद्युत प्रयोग नगरी) एसेम्बलिङ गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	
स्वास्थ्य	१६ देखी २५ शैयासम्मको अस्पताल, नर्सिङ्ग होम वा चिकित्सा व्यावसाय सञ्चालन गर्ने	२६ देखी १०० शैयासम्मको अस्पताल, नर्सिङ्ग होम वा चिकित्सा व्यावसाय सञ्चालन गर्ने	१०० शैया भन्दा बढीको अस्पताल, नर्सिङ्ग होम वा चिकित्सा व्यवसाय सञ्चालन गर्ने
खानी	दैनिक २५ मेट्रिक टनसम्म वालुवा प्रशोधन गर्ने	नदीनालाको सतहबाट दैनिक १०० देखी ३०० घ.मि.सम्म वालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने	नदीनालाको सतहबाट दैनिक ३०० घ.मि. भन्दा बढी वालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने
	साधरण निर्माणमुखी ढुङ्गा, डेकोरेटिभ ढुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल र औद्योगिक माटो र साधारण माटो उत्खननको लागि दैनिक ५० घनमिटर सम्म उत्खनन कार्य गर्ने	साधारण निर्माणमुखी ढुङ्गा, डेटोरेटिभ ढुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल, औद्योगिक माटो र साधारण माटो दैनिक ५० देखी ५०० घनमिटर सम्म उत्खननको कार्य गर्ने	साधरण निर्माणमुखी ढुंगा, डेटोरेटिभ ढुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल, औद्योगिक माटो र साधारण माटोको लागि दैनिक ५०० घ.मि. भन्दा बढीको उत्खननको कार्य गर्ने
कृषि तथा पशु		महानगर/उपमहाँनगर क्षेत्रभित्र तराईमा १ हेक्टरभन्दा बढी र अन्य ठाउँमा ०.५ हेक्टर भन्दा बढी क्षेत्रमा कृषि थोक बजार स्थापना गर्ने	पहाडमा १ हेक्टरभन्दा बढी र तराईमा ५ हेक्टरभन्दा बढी राष्ट्रिय वन क्षेत्र कृषिको लागि प्रयोग गर्ने

		अनुमती प्राप्त बधशाला निर्माण गर्ने	
		३०,००० भन्दा बढी पंक्षीजाती पाल्नको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
		१,००० भन्दा बढी ठुला चौपाया पाल्नको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
		५,००० भन्दा बढी साना चौपाया (भेडा बाख्रा) पाल्नको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
		२,००० भन्दा बढी बंगुरसुँगुर पाल्नको लागि निर्माण कार्य गर्ने	
		प्यारेण्ट र ग्राण्ड प्यारेण्ट कुखुरापालन तथा ह्याचरी सञ्चालन गर्न निर्माण गर्ने	
		म्याद नाघेका विषादी (सूचीत विषादीको हकमा मात्र) को भण्डारण तथा विसर्जन गर्ने	जीवनाशक विषादी (सूचीत विषादीको हकमा मात्र) प्लाण्ट स्थापना गर्ने
		दैनिक १०,००० भन्दा बढी क्षमताको दुग्ध प्रशोधन (दुधको परिकार समेत) उद्योग स्थापना गर्ने	
		१००० मेट्रिन टन भन्दा बढी भण्डारण क्षमता भएको कोल्ड स्टोरेज स्थापना गर्ने	
		दैनिक २ देखि १० मेट्रिक टनसम्म प्राङगारिक मल उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने	दैनिक १० मेट्रिक टन भन्दा बढी प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना गर्ने
खानेपानी तथा ढल निर्माण		सेफ इल्ड १०० लिटर प्रति सेकेण्ड (LPS) भन्दा बढीको सतही पानीको स्रोत र सो पानीको ५० देखि ७५ प्रतिशत सम्म सुख्खा समयमा आपूर्ती गर्ने	सेफ इल्ड १०० लिटर प्रति सेकेण्ड (LPS) भन्दा बढी सतही पानीको स्रोत र सो पानीको ७५ प्रतिशत भन्दा बढी सुख्खा समयमा आपूर्ती गर्ने
		प्रति सेकेण्ड १०० लिटर भन्दा बढीको दरले पानी प्रशोधन गर्ने	प्रति सेकेण्ड ५०० लिटर भन्दा बढी पानीको स्रोत उपयोग गर्ने खानेपानी स्रोत सम्बन्धी बहुउद्देश्यीय आयोजना सञ्चालन गर्ने
		१ देखि ३ कि.मि.सम्मको सुरुङ निर्माण गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने	३ कि.मि. भन्दा बढीको सुरुङ निर्माण गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने
		खानेपानी आयोजना सञ्चालनको लागि २५ देखि १००	खानेपानी आयोजना सञ्चालनको लागि १०० जना

		जनासम्म जनसंख्या विस्थापन गर्ने	भन्दा बढी जनसंख्या विस्थापन गर्ने
		ट्रिटमेण्ट सहितको ढल निकास सिस्टम समावेश भएका खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने	जैविक तथा रासायनिक प्रदुषण हुने स्रोत वा तिनबाट प्रभावित हुन सक्ने भूमिगत जलश्रोतको उपयोग गर्ने
		५० हजार देखि २ लाखसम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ती गर्ने	२ लाखभन्दा बढी जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ती गर्ने
		५० हजार देखि २ लाखसम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ती गर्न नयाँ स्रोत जोड्ने	२ लाखभन्दा बढी जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ती गर्न नयाँ स्रोत जोड्ने
फोहरमैला व्यवस्थापन	१० हेक्टर बढी क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसोर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने	बार्षिक १,००० देखि ५,००० टनसम्म फोहोर जमिनमा भर्ने	बार्षिक ५,००० टन भन्दा बढी फोहोर जमीनमा भर्ने
		५ देखि १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसोर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने	१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको ट्रान्सफर स्टेशन र रिसोर्स रिकोभरी एरिया सम्बन्धी कार्य गर्ने
		५ देखि १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोरमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग गर्ने	१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोरमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग गर्ने
		५०,००० सम्म जनसंख्यालाई टेवा पुरयाउने उद्देश्यले संचालन हुने ढल निकास, सरसफाई वा फोहोर व्यवस्थापन कार्य गर्ने	५०,००० भन्दा बढी जनसंख्यालाई टेवा पुरयाउने उद्देश्यले संचालन हुने ढल निकास, सरसफाई वा फोहोर व्यवस्थापन कार्य गर्ने
		५ देखी १० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा फैलिएको कम्पोष्ट प्लाण्ट सम्बन्धी काम गर्ने	१० हेक्टरभन्दा बढी क्षेत्रमा फैलिएको कम्पोष्ट प्लाण्ट सम्बन्धी काम गर्ने
			कम्तीमा १०,००० जनसंख्या भएको शहरी क्षेत्रबाट निस्बने फोहोरमैला गाड्ने काम गर्ने
		५ एम.एल.डि.(MLD) क्षमतासम्मको ढल व्यवस्थापन आयोजना संचालन गर्ने	५ एम.एल.डि.(MLD) भन्दा बढी क्षमताको ढल व्यवस्थापन आयोजना संचालन गर्ने
			देहायको प्रकृति र जुनसुकै स्तरका खतरापूर्ण फोहरमैला सम्बन्धी निर्माण काम गर्नेः (क) फोहरमैला संयन्त्र निर्माण (ख) फोहोरमैला रिकभरी प्लाण्ट निर्माण (ग) फोहरमैला भर्ने, थुपार्ने वा गाड्ने ठाउँको निर्माण

			(घ) फोहरमैला भण्डारण गर्ने ठाउँको निर्माण (ङ) फोहरमैला ट्रिटमेण्ट सुविधाको निर्माण
			जोखिमपूर्ण फोहर पदार्थ सम्बन्धी देहायका काम गर्नेः (क) कम्तीमा २५ शैय्या भएको प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, अस्पताल वा नर्सिङ्ग होमबाट निस्कने जैविक जोखिमपूर्ण पदार्थको अन्तिम निष्कासन व्यवस्थापन गर्ने (ख) कुनै पनि हानिकारक पदार्थलाई भष्म वा पुनः प्रयोग गर्नको लागि १ हेक्टर वा सो भन्दा बढी क्षेत्रफलको जमीन प्रयोग गर्ने र उर्जा सम्बन्धी कुनै काम गर्ने

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम)

अनुसूची –२

(दफा ३ को उपदफा ६ सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय प्रभाव पहिचान तथा अध्ययन सूची

प्रस्ताव छनौट तथा सूची तयार गर्ने
(दफा ३ को उपदफा (१) देखी (३) र अनुसूची १ बमोजिम)

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन गर्ने (अनुसूची १ को पहिलो महल अन्तर्गत गर्ने प्रस्ताव)	**प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने** *(अनुसूची १ को दोश्रो महल अन्तर्गत पर्ने प्रस्ताव)*	**वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने** *(अनुसूची १ को तेश्रो महल अन्तर्गत पर्ने प्रस्ताव)*
कार्यसूची तयार गर्ने *(दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिम अनुसूची ३ को ढाँचामा)*	**कार्यसूची तयार गर्ने** *(दफा ४ को उपदफा (१) बमोजिम अनसची ४ को ढाँचामा)*	**कार्यसूची तयार गर्ने** *(संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)*
कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने *(दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम पेश गर्ने र (३) बमोजिम पेश भएको १५ दिन भित्र स्वीकृत गर्ने)*	**कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने** *(दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम पेश र (३) बमोजिम पेश भएको १५ दिन भित्र स्वीकृत गर्ने)*	**कार्यसूची पेश तथा स्वीकृत गर्ने** *(संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)*
सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने *(दफा ५ को उपदफा (३) र (४) बमोजिम)*	**सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने** *(दफा ५ को उपदफा (३) र (४) बमोजिम)*	**सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने** *(संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)*
सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने *(दफा ५ बमोजिम)*	**सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने** *(दफा ५ बमोजिम)*	**सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गर्ने** *(संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम)*
संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने *(दफा ६ को उपदफा (१) र (२) बमोजिम अनसची ६ को ढाँचामा)*	**प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने** *(दफा ६ को उपदफा (१) र (२) बमोजिम अनुसूची ७ को ढाँचामा)*	**वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने** (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)
सात दिनको सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने *(दफा ६ को उपदफा (३), (४) र (५) बमोजिम अनुसूची ८ को ढाँचामा)*	**सात दिनको सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने** *(दफा ६ को उपदफा (३), (४) र (५) बमोजिम अनुसूची ८ को ढाँचामा)*	**सार्वजनिक सूचना टाँस तथा प्रकाशन गर्ने** *(संघीय तथा प्रदेश कानन बमोजिम हने)*
संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्ने *(दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम)*	**प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन पेश गर्ने** *(दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम)*	**वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने** (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)
संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने *(दफा ७ को उपदफा (४) र (५) बमोजिम प्राप्त भएको १५ दिन भित्र)*	**प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने** *(दफा ७ को उपदफा (४) र(५) बमोजिम प्राप्त भएको १५ दिन भित्र)*	**वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने** (संघीय तथा प्रदेश कानून बमोजिम हुने)
प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने *(दफा ९ देखि १५ बमोजिम)*	**प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने** *(कार्यविधिको दफा ९ देखि (१५) बमोजिम)*	**प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने** (संघीय र प्रदेश कानून बमोजिम हुने)

ख. नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्रका प्रस्तावको विषयगत क्षेत्र तथा प्रकृति :

- वन, वृक्षारोपण तथा हरियाली क्षेत्र : नयाँ बनस्पति उद्यान, वन वीउ वगैचा र प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) निर्माण, वाल उद्यान निर्माण।
- सडक क्षेत्र : स्थानीय नयाँ सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति, १०० मिटर सम्मको पुल निर्माण।
- पर्यटन क्षेत्र : स्थानीय तहबाट अनुमति दिने होटल वा रिसोर्ट स्थापना तथा सञ्चालन।
- उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई क्षेत्र : लिफ्ट सिंचाई, पहाड भिरालो पाखोमा सिंचाई, बहुउद्देशीय जलाशय निर्माण, विद्युत प्रसारण लाईन निर्माण तथा विस्तार, विद्युत उत्पादन।
- आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास क्षेत्र : आवासीय, व्यवसायिक र दुबै प्रकृतिको भवन निर्माण, जग्गा विकास आयोजना, आवास विकास कार्यक्रम।
- उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्र : औद्योगिक ग्राम, चिया, कफी, जडिबुटी आदि प्रशोधन उद्योग, वालुवा प्रशोधन वा क्रसर उद्योग इट्टा टायल उद्योग।
- स्वास्थ्य क्षेत्र : अस्पताल, नर्सिङ्ग होम वा चिकित्सा व्यवासाय स्थापना र सञ्चालन
- शिक्षा क्षेत्र : शिक्षण अस्पताल स्थापना र संचालन
- खानी क्षेत्र : ढुङ्गा, वालुवा, ग्राभेल र गिर्खा माटो निकाल्ने कार्य
- कृषि क्षेत्र : व्यवसायिक पशुपंक्षी पालन, कृषि थोक बजार स्थापना र वधशाला निर्माण
- खानेपानी तथा ढल निकास क्षेत्र : ट्रिटमेण्ट सहितको ढल निकास तथा खानेपानी आयोजना सञ्चालन, खानेपानी आपूर्ती
- फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र : फोहोरमैला जमीनमुनी व्यवस्थापन, रसायन, यान्त्रिक वा जैविक तरिकाबाट फोहोमैला छनौट गर्ने, केलाउने, तह लगाउने र पुनः प्रयोग
- साधरण निर्माणमुखी क्षेत्रः ढुंगा, डेकोरेटिभ ढुंगा, वालुवा, ग्राभेल र औद्योगिक माटो र साधारण माटो उत्खननको कार्य गर्ने

ग. वातावरणीय अध्ययनको प्रकार

- संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन
- प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन

घ. वातावरणीय अध्ययनका लागि तथ्याङ्क तथा विवरण सङ्कलन सूची तथा अध्ययन विधि र औजार

वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन सूची	**अध्ययन विधि तथा औजार**

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

जैविकः वनस्पति, जीवजन्तु, प्राकृतिक वासस्थान, वन जङ्गल तथा जैविक र पारिस्थितिकीय विविधता	• धरातलीय हिडाई तथा प्रत्यक्ष अवलोकन • अप्रक्ष्यक्ष संकेत सर्वेक्षण वा क्यामेरा ट्र्यापिङ • नमूना सर्वेक्षण • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता तथा लक्षित समूह छलफल
भौतिक तथा रासायनिक वातावरणः जमीन, वायुमण्डल, पानी, ध्वनि, मानव निर्मित वस्तु, हावा, भोगोलिक र भौगर्भिक स्थिति, जलवायु परिवर्तन तथा विपद जोखिमको अवस्था	• धरातलीय हिंडाई तथा प्रत्यक्ष अवलोकन • हावा, पानी तथा माटोको नमूना सर्वेक्षण • ध्वनिको तहगत मापन तथा प्रदूषणको अवस्था पहिचान आदि
सामाजिक आर्थिकः जनसंख्या, विस्थापन, जनस्वास्थ्य, उद्यम व्यवसाय तथा जीविकोपार्जन, उत्पादनशिल श्रोत साधन, सामाजिक मूल्यमान्यता	• प्रत्यक्ष अवलोकन • जनगणना तथा घरपरिवार सर्वेक्षण • लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस • मेडिया सर्वेक्षण तथा रेकर्ड
साँस्कृतिकः सास्कृतिक सम्पदा, धार्मिक तथा साँस्कृतिक मूल्य मान्याताहरु तथा चालचलन	• सहभागितामूलक अवलोकन • लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानिफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस
अन्यः सेवा सुविधा उपलबधता र उपयोग सहभागितामूलक अवलोकन	• लक्षित समूह तथा सरोकारवाला छलफल • मुख्य जानीफकार अन्तर्वार्ता • सार्वजनिक बहस

ङ. वातावरणीय अध्ययनका प्रमुख सवालहरुको प्राथमिकता निर्धारण

- जैविक तथा पारिस्थितिकीय
- भौतिक तथा रासायनिक
- सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक
- जलवायु परिवर्तन तथा विपद जोखिम
- अन्य

च. वातावरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्राथमिकता निर्धारण

वातावरणीय प्रभावका क्षेत्र	**सकारात्मक प्रभाव**	**नकारात्मक प्रभाव**
क. **निर्माण अघिको चरण**		
जैविक		
भौतिक तथा रसायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		
ख. **निर्माणको चरण**		
जैविक		
भौतिक तथा रासायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		
ग. **सञ्चालनको चरण**		
जैविक		
भौतिक तथा रसायनिक		
सामाजिक तथा आर्थिक		
साँस्कृतिक		
अन्य		

अनुसूची –३

(दफा ४ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन सम्बन्धी कार्यसूचीको ढाँचा

(आवरण पृष्ठको ढाँचा)

.... (प्रस्तावको नाम)..................

संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको कार्यसूची

....

प्रतिवेदन पेश गरिने निकायको नाम र ठेगाना :

प्रस्तावक :

............(प्रस्तावकको नाम र ठेगाना)

..........(महिना) , ... (वर्ष)

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको :

- सामान्य परिचय
- आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण
- आयोजना तथा कार्यक्रमको आवशयकता तथा सान्दर्भिकता

३. प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता :

४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव :

- जैविक तथा पारिस्थतिकीय :
- भौतिक :
- सामाजिक – आर्थिक :
- साँस्कृतिक :
- रासायनिक :

५. प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय :

६. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय :

७. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम पर्ने असर :

८. अन्य आवश्यक विषय :

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –४

(दफा ४ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी कार्यसूचीको ढाँचा

(आवरण पृष्ठको ढाँचा)

.... (प्रस्तावको नाम)..................

प्रारम्भिक वातावरणीयको कार्यसूची

....

प्रतिवेदन पेश गरिने निकायको नाम र ठेगाना :

प्रस्तावक :

.............(प्रस्तावकको नाम र ठेगाना)

...........(महिना) , ... (वर्ष)

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको :

सामान्य परिचय

- आयोजना तथा कार्यक्रम विवरण
- आयोजना तथा कार्यक्रमको आवश्यकता र सान्दर्भिकता

३. प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाउनु पर्ने विधि :

४. प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौताः

५. प्रतिवेदन तयार गर्दा लाग्नेः

- समय :
- अनुमानित बजेट :
- आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचना :

६. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव :

- जैविक तथा पारिस्थितिकीय :
- भौतिक :
- सामाजिक आर्थिक :
- साँस्कृतिक :
- रासायनिक :

७. प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प :

- डिजाइन :

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

- आयोजना स्थल :
- प्रविधि र सञ्चालन विधि, समय तालिका, प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ :
- अन्य कुरा :

८. प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय :
९. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा जलवायु परिवर्तन र विपद जोखिममा पर्ने असरसम्बन्धी विषय :
१०. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय :
११. अन्य आवश्यक विषय

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –५

(दफा ५ को उपदफा (७) सँग सम्बन्धित)

सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया तथा ढाँचा

वातावरणीय अध्ययन तथा विश्लेषण, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थाको सर्वमान्यता अनुकुल हुने गरी वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा गरिने सार्वजनिक सुनुवाईको कार्यविधि देहाय अनुसारको हुनेछ :

१. वातावरणीय अध्ययनको लागि सार्वजनिक सुनुवाई

- प्रस्तावित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजना तथा कार्यक्रमको बारेको निर्णय प्रक्रियामा सकारात्मक प्रभाव पार्न सरोकारवाला र प्रस्तावकबीच खुल्ला अन्तर्कृया गरी विचार र राय/सुझाव प्रस्तुत गर्ने मञ्च
- सामान्यतः प्रस्तावको असर क्षेत्रभित्र प्रस्तावक निकायबाट सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना
- सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको स्वतन्त्र पेशागत विज्ञहरुद्धारा सहजीकरण

२. वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा गरिने सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको उद्देश्य

- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम सम्बन्धमा वातावरणीय अध्ययनको निष्कर्ष बारे प्रभावित समुदायलाई प्रस्तावकबाट जानकारी गराउने मञ्चको आयोजना गर्ने
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम क्षेत्रको धरातलीय वास्तविक अवस्था र वातावरणीय अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षको शुद्धता पुष्ट्याई तथा रुजु गर्ने
- वातावरणीय अध्ययन प्रक्रियामा सम्बन्धित प्रभावित पक्ष तथा सरोकारवालाहरुसँग प्रर्याप्त मात्रामा परामर्श गरिएको तथा निर्णय प्रक्रियामा समावेश गराइएको कुराको सुनिश्चित गर्ने
- प्रभावित, रुची राख्ने तथा सरोकारवाला पक्षले आफूलाई महत्वपूर्ण लागेका र सम्बन्धित विषयमा विचार प्रस्तुत गर्ने अबसर प्रदान गर्ने
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम र वातावरणीय सरोकारको विषयमा स्थानीय सरकारको प्रतिवद्धता र प्रभावकारी जनसहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने

३. सार्वजनिक सुनुवाईको बारेमा सार्वजनिक सूचना तथा जानकारी

- सार्वजनिक सुनुवाईको मिति, समय र स्थान
- सार्वजनिक सुनुवाई हुने प्रस्ताव वा आयोजना तथा कार्यक्रम बारे जानकारी
- सहजकर्ता, गाउँपालिकका पदाधिकारी, कर्मचारी र नागरिक समाजका प्रतिनिधिको चिनारी
- सुनुवाईमा सहभागी हुने सहभागिको जानकारी
- कार्यपालिका कार्यलय, सम्बन्धित वडा कार्यालय लगायत सार्वजनिक स्थलमा सूचना टाँस
- स्थानीय प्रिण्ट तथा अनलाईन मिडियामा सूचना प्रकाशन
- रेडियो, टेलिभिजन, सामाजिक सञ्जालबाट सूचना सम्प्रेषण
- सूचना प्रसारण गर्दा स्थानीय भाषामा समेत गर्नु पर्ने

४. सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया तथा कार्यविधि

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

४.१ परिचय कार्यक्रम

- अध्ययनकर्ता तथा सहजकर्ता,
- गाउँपालिकाका पदाधिकारी र सम्बन्धित कर्मचारी,
- समुदाय तथा लक्षित समूहका प्रतिनिधि,
- नागरिक समाज वा गैससका प्रतिनिधि,
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमका लाभान्वित तथा संभाव्य प्रभावित समुदाय वा सहभागी,
- स्थानीय जानिफकार र विषयविज्ञ,
- स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधि ।

४.२ सार्वजनिक सुनुवाईको ध्येय तथा उद्देश्यबारे जानकारी तथा प्रस्तुती

- आयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव वा कार्यक्रमको व्यवसायिक कार्ययोजना
- प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रमको सम्बन्धमा स्थलगत अवलोकन, अध्ययन र परामर्शबाट प्राप्त सूचना तथा विवरण
- प्रस्ताव (आयोजना तथा कार्यक्रम) बाट स्थानीय जनता, स्थानीय तह, जिल्लालाई पुग्ने प्रमुख फाइदाहरु
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट स्थानीय जनता, स्थानीय तह, जिल्लालाई पुग्ने नकारात्मक असरहरु
- नकारात्मक असर न्यूनीकरणमा उपायहरु

४.३ प्रस्तावको सम्बन्धमा प्रभावित समुदाय तथा अन्य सरोकारवालाको धारणा तथा सवाल प्रस्तुती

- प्रस्तावको कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रभावित समुदायका विचार तथा सवाल
- प्रस्तावको कार्यान्वयन सम्बन्धमा सरोकारवालाको विचार तथा सवाल

४.४ प्रस्तावकको प्रतिक्रिया

- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने मुख्य समस्या तथा सबाल बारे प्रस्तावकको राय तथा विचार
- समस्या तथा सबालको सम्बोधनबारे प्रस्तावकको प्रतिवद्धताबारे जानकारी

४.५ विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताबाट निष्कर्ष तथा सुझाव प्रस्तुती

- कार्यक्रममा प्रस्तुत तथा उठाइएका सवालहरुको विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताद्धारा संकलन तथा सँस्लेषण
- विषयविज्ञ तथा सहजकर्ताद्धारा निष्कर्ष तथा सुझावबारे प्रस्तुती र जानकारी
- सार्वजनिक सुनुवाईको प्रक्रिया, छलफलका विषय, निष्कर्ष र सुझाव समावेश प्रतिवेदन तयारी
- प्रतिवेदन प्रस्तावक समक्ष पेश

५. सहभागिता

- विषयविज्ञ तथा सहजकर्ता
- प्रभावित समुदाय तथा समूहको प्रतिनिधि, लक्षित वर्ग तथा समुदाय
- सम्बन्धित वडाका वडाअध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरु

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

- गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रतिनिधि तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरु
- नागरिक समाज, समुदायमा आधारित समाज तथा मिडियाका प्रतिनिधि
- प्रस्तावक संस्थाका प्रतिनिधिहरु

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –६

(दफा ६ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

संक्षिप्त वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको सारांश :

३. प्रतिवेदनमा रहनु पर्ने विषयः

- प्रस्तावको उद्देश्य,
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण,
- प्रस्ताव तयारीमा तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषणको विधि,
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव,
- प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव,
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजना,
- अन्य आवश्यक कुरा,
- सन्दर्भ सामाग्री ।

४. प्रतिवेदनमा समावेश हुने वातावरणीय योजनाको खाका देहाय बमोजिम हुनेछः

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र								
जैविक क्षेत्र								
सामाजिक क्षेत्र								
साँस्कृतिक क्षेत्र								
अन्य								
विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र								
जैविक क्षेत्र								
सामाजिक क्षेत्र								
साँस्कृतिक क्षेत्र								

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अन्य								

द्रष्टव्य: – (१) वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रस्तावमा आयोजना निर्माण अघि, निर्माण तथा सञ्चालनको चरणका लागि अलग अलग रुपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(२) प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क, नक्शा, चित्र, तालिका, चार्ट, ग्राफ संलग्न गर्नु पर्नेछ।

(३) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषाको युनिकोडमा फण्ट साइज १२ मा टाइप गरी लेखिएको हुनु पर्नेछ। प्रतिवेदनको प्रत्येक पानाको तलमाथि १–१ इञ्च, बायाँ १.२ इञ्च र दायाँ १ इञ्च खाली राखी पानाका दुवैतर्फ प्रिन्ट गरी स्पाइरल बाइण्डिङ गरेको हुनु पर्नेछ।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –७

(दफा ६ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना :

२. प्रस्तावको सारांश : (प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा देहायका कुरा संक्षेपमा उल्लेख गर्ने)

- प्रस्तावको उद्देश्य :
- भू–उपयोग पर्ने असर :
- वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव :
- जनस्वास्थ्य तथा मानव जीवनमा पर्ने असर :
- जनसङ्ख्या र जीविकोपार्जनमा पर्ने असर :
- स्थानीय पूर्वाधारमा हुने क्षति :
- जलवायु परिवर्तन तथा विपद उत्थानशिलतामा पर्ने असर :
- अन्य आवश्यक कुरा :

३. प्रस्तावको सम्बन्धमा देहायका कुरा स्पष्ट खुलाउनु पर्ने :

(क) प्रस्तावको किसिम :

- प्रशोधन गर्ने,
- उत्पादन गर्ने,
- जडान गर्ने,
- सेवा प्रवाह गर्ने,
- अन्य ।

(ख) डेलिभरी गर्ने भए के कस्तो वस्तु डेलिभरी गर्ने :

(ग) प्रस्तावको :

- जडान क्षमता :
- प्रतिदिन वा वर्ष कति घण्टा सञ्चालन हुने :

(घ) प्रस्ताव कार्यान्वयन हुँदा निष्कासन हुने (कति समय सञ्चालन हुँदा कति परिमाणमा निष्कासन हुने हो) खुलाउनु पर्ने :

- ठोस

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

- तरल
- हावा
- ग्याँस
- ध्वनि
- धूलो
- अन्य।

(च) प्रयोग हुने ऊर्जाको :

- किसिम :
- स्रोत :
- खपत हुने परिमाण (प्रतिघण्टा, दिन र वर्षमा) :

(छ) जनशक्तिको आवश्यकता कति पर्ने :

(ज) प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने :

- कुल पूँजी :
- चालु पूँजी :
- जमिनको क्षेत्रफल :
- भवन र तिनका किसिम :
- मेसिनरी औजार :
- अन्य :

(झ) प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको विस्तृत विवरण :

- नक्सा :
- सो क्षेत्र र वरिपरिको जनसंख्या र बसोबासको स्थिति :
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आसपासमा कुनै संवेदनशील चिज वा वस्तु रहेको भए त्यस्ता चिजवस्तुको विवरण :
- हालको स्थिति :
- पानीको स्रोत :
- फोहरमैला फ्याँक्ने वा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था :
- प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने ठाउँमा आवत जावत गर्ने बाटो :

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

- उत्पादन प्रक्रिया :
- प्रविधिको विवरण :
- अन्य आवश्यक कुरा :

४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव :

(क) सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव :

- मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रभाव :
- जीविकोपार्जनमा पर्ने प्रभाव :
- खेती योग्य जमिनमा हने क्षय :
- वन जङ्गलमा पुग्ने क्षय :
- सामाजिक, साँस्कृतिक र धार्मिक मूल्य मान्यतामा हुने परिवर्तन :
- अन्य :

(ख) जैविक प्रभाव :

- जनसङ्ख्या :
- वनस्पति तथा जीवजन्तु :
- प्राकृतिक वासस्थान र समुदाय :

(ग) भौतिक प्रभाव :

- जमिन :
- वायुमण्डल :
- पानी :
- ध्वनि :
- मानव निर्मित वस्तु :
- जलवायु :
- अन्य :

५. प्रभाव कार्यान्वयनका विकल्प :

  - डिजाइन :
  - आयोजना स्थल :
  - प्रक्रिया, समय–तालिका :

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

○ प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ :

○ अन्य कुरा :

६. वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको खाका :

७. अन्य आवश्यक कुरा :

८. प्रतिवेदनमा समावेश हुने वातावरणीय योजनाको खाका देहाय बमोजिम हुनेछ :

विषयगत क्षेत्र	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र								
जैविक क्षेत्र								
सामाजिक क्षेत्र								
साँस्कृतिक क्षेत्र								
अन्य								
विषयगत क्षेत्र	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	के गर्ने?	कहाँ गर्ने?	कसरी गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसले गर्ने?	अनुमानित बजेट जनशक्ति र समय	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि
भौतिक क्षेत्र								
जैविक क्षेत्र								
सामाजिक क्षेत्र								
साँस्कृतिक क्षेत्र								
अन्य								

द्रष्टव्य: – (१) वातावरण व्यवस्थापन योजनाको प्रस्तावमा आयोजना निर्माण अघि, निर्माण तथा सञ्चालनको चरणका लागि अलग अलग रुपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ।

(२) प्रतिवेदन तयार गर्दा आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क, नक्शा, चित्र, तालिका, चार्ट, ग्राफ संलग्न गर्नु पर्नेछ।

(३) संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन नेपाली भाषाको युनिकोडमा फण्ट साइज १२ मा टाइप गरी लेखिएको हुनु पर्नेछ । प्रतिवेदनको प्रत्येक पानाको तलमाथि १–१ इञ्च, बायाँ १.२ इञ्च र दायाँ १ इञ्च खाली राखी पानाका दुवैतर्फ प्रिन्ट गरी स्पाइरल बाइण्डिङ गरेको हुनु पर्नेछ।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –८

(दफा ६ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी सार्वजनिक सूचनाको ढाँचा

.... आयोजना/कार्यक्रमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना

(प्रकाशन मिति ....)

कर्णाली प्रदेश जुम्ला जिल्ला आठबिसकानगरपालिका को............... (प्रस्तावकको नाम उल्लेख गर्ने) द्वारा देहाय बमाजिमको प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न लागिएको छ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	.... नाम .... ठेगाना .... (ईमेल) .... फोन नं.
प्रस्तावको व्यहोरा	आयोजना / कार्यक्रमको मुख्य विषेशता उल्लेख गर्ने
प्रभाव पर्न सक्ने क्षेत्र	.... जिल्ला .... नगरपालिका .... वडा नं....

माथि उल्लिखित प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको जैविक तथा पारिस्थितिकीय प्रणाली, प्राकृतिक तथा भौतिक प्रणाली, सामाजिक तथा आर्थिक प्रणाली र साँस्कृतिक प्रणालीहरु बीच के कस्तो सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पर्दछ भनी यकिन गर्न .... नगरपालिका, ...वडा समिति, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको राय सुझाव लिन आ वश्यक भएकोले यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात दिन भित्र देहायमा उल्लिखित ठेगानामा आई पुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराई दिनु हुन अनुरोध गरिन्छ।

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना	.... नाम .... ठेगाना .... (ईमेल) .... फोन नं.
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	.... नाम .... ठेगाना .... (ईमेल) .... फोन नं.

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –९

(दफा ६ को उपदफा (८) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने विज्ञ तथा अध्ययन टोली

क. संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयारी संलग्न हुने विशेषज्ञहरुः

१. भौतिक विकास विज्ञ (Physical Development Expert) : सम्बन्धित विषय जस्तैः सिभिल वा मेकानिकल इञ्जिनियरिङ्ग, भूगर्भशास्त्र, भूविज्ञान, आर्किटेक्ट, हाइड्रोलोजी वा अन्य सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

2. वातावरणविद (Environmental Expert): वातावरण विज्ञान वा इञ्जिनियरिङ्गमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

3. सामाजिक आर्थिक विज्ञ (Socio-economic Expert) : समाज विज्ञान वा अर्थशास्त्रमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

ख. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी संलग्न हुने विशेषज्ञहरुः

1. भौतिक विकास विज्ञ (Physical Development Expert) : सम्बन्धित विषय जस्तैः सिभिल वा मेकानिकल इञ्जिनियरिङ्ग, भूगर्भशास्त्र, भूविज्ञान, आर्किटेक्ट, हाइड्रोलोजी वा अन्य सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

2. वातावरणविद (Environmental Expert): वातावरण विज्ञान वा इञ्जिनियरिङ्गमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

3. सामाजिक आर्थिक विज्ञ (Socio-economic Expert) : समाज विज्ञान वा अर्थशास्त्रमा स्नातकोत्तर उपाधी हासिल गरी कम्तीमा तीन वटा वातारणीय अध्ययन कार्यमा अनुभव भएको

४. आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञः Civil Engineer, Architect, Economist, Agriculturist, Forest/Biodiversity Expert, WASH Engineer, Mechanical Engineer, Hydrologist, Chemist आदि) जस्तैः

– वन तथा वृक्षारोपण र हरियाली क्षेत्रः फरेष्टर वा वायोडाइभरसिटी विज्ञ आदि
– सडक, पुल तथा यातायात क्षेत्रः यातायात इञ्जिनियरिङ्ग आदि
– पर्यटन क्षेत्र : पर्यटन विज्ञ आदि
– उर्जा, जलस्रोत र सिंचाई क्षेत्रः Hydrologist, Irrigation Engineer आदि।
– आवास, भवन, वस्ती तथा शहरी विकास क्षेत्र : भवन इञ्जिनियर वा आर्कीटेक्ट
– उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्र : अर्थशास्त्री तथा व्यवस्थापन विज्ञ आदि
– स्वास्थ्य क्षेत्र : मेडिकल डाक्टर आदि
– शिक्षा क्षेत्र : शिक्षाशास्त्री वा मेडिकल डाक्टर आदि
– खानी क्षेत्र : भूगर्भशास्त्री आदि
– कृषि क्षेत्र : कृषि तथा भेटेरनरी विज्ञ आदि
– खानेपानी, सरसफाई तथा ढल निकास क्षेत्र : वास इञ्जिनियर आदि

उल्लिखित विज्ञ तथा अध्ययन टोलीको योग्यता वातावरण सम्बन्धी संघीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनुपर्नेछ।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –१०

(दफा १० को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको ढाँचा

वातावरणीय प्रभाव	सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरी/ नकारात्मक असर न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरु (के के गर्ने?)	स्थान (कहाँ गर्ने)	सञ्चालन प्रक्रिया (कसरी गर्ने?)	समय (कहिले गर्ने?)	अनुमानित श्रोत	जिम्मेवारी (कसले गर्ने ?)	अनुगमनको विधि
क. भौतिक वातावरण							
1. निर्माण अघिको चरण							
2. निर्माण चरण							
3. निर्माण पछिको चरण							
ख. जैविक वातावरण							
1. निर्माण अघिको चरण							
2. निर्माण चरण							
3. निर्माण पछिको चरण							
ग. सामाजिक, आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण							
1. निर्माण अघिको चरण							
2. निर्माण चरण							
3. निर्माण पछिको चरण							

आठविसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

अनुसूची –११

(दफा ११ को उपदफा (९) सँग सम्बन्धित)

<u>वातावरणीय प्रस्ताव कार्यान्वयन अनुगमनको ढाँचा</u>

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचकहरु	अनुगमनको विधि	अनुगमनको स्थान	अनुगमनको समय (आवृत्ति)	अनुमानित रकम	अनुगमन गर्ने निकाय
१. प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
2. प्रभाव अनुगमन						
3. नियमपालन अनुगमन						

नुसुचि १२ : समुदायमा गरीने जोखिम प्रभाव मूल्याङ्कनका लागि सरलिकृत ◌ीज्ञ र ◌ीद्द प्रश्नावली

समूदायमा आधारित सहभागितामूलक योजना अथवा सादाय स्तरिय जोखिम प्रभाव मूल्याङ्कन तल उल्लेखित प्रश्नावलीको प्रयोग गरेर गर्नुपर्दछ : सामूदायिक नक्साङ्कन, सामूदायिक अभ्यास, सामूदायिक योजना तर्जुमा, अथवा तदर्थ निर्दिष्ट समूह छलफल

वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड १ : दिगो प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापन		**हो/होई न**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
१	**के योजना कार्यान्वयनले जंगल, सिमसार जमिन, खेतीयोग्य जमिन, चरण योग्य जमिन अथवा आर्थिक महत्वका परिदृस्य परिवर्तन गर्न सक्छ ?**			उदाहरणहरू: जमिनको आवरण परिवर्तन जानाजानी हुन सक्छ (जस्तै कृषि भूमिमा रेन्जल्याण्ड वा वनको रूपान्तरण) वा अनजानमा (जस्तै वरपरको क्षेत्र फँडानी गर्ने IDPs)।

यदि प्रश्न १ को जवाफ हो भने आएमा	१.१	घटाउने योजना समावेश गर्न सक्दछ ?		मध्यम	क्षयीकरणका उदाहरणहरू: जलाउने, पातलो पार्ने, काट्ने, दिगो नहुने काँटछाँट गर्ने, र रूखहरू र अन्य वन स्रोतहरूबाट कटनी गर्ने खण्डीकरणका उदाहरणहरू: थप बार लगाउने, जंगलबाट नयाँ बाटो वा सडकहरूको निर्माण, प्लटहरूको थप खण्डीकरण गर्ने रूपान्तरणका उदाहरणहरू: कृषि वा निर्माणको लागि वनको सफाइमा ध्यान दिनुहोस् कि १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ।
	१.२	के योजना कार्यान्वयनले १ देखि १० हेक्टरको क्षेत्रको प्राकृतिक)वनस्पती आवरणलाई घटाउन, टुक्रापार्न वा रुपान्तारण गर्न सक्छ ?		उच्च	क्षयीकरणका उदाहरणहरू: जलाउने, पातलो पार्ने, काट्ने, दिगो नहुने काँटछाँट गर्ने, र रूखहरू र अन्य वन स्रोतहरूबाट कटनी गर्ने खण्डीकरणका उदाहरणहरू: थप बार लगाउने, जंगलबाट नयाँ बाटो वा सडकहरूको निर्माण, प्लटहरूको थप खण्डीकरण गर्ने रूपान्तरणका उदाहरणहरू: कृषि वा निर्माणको लागि वनको सफाइमा ध्यान दिनुहोस् कि १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ।
2	**के योजना कार्यान्वयनले सतहको जमिन मुनिको अथवा पानीको मात्रा वा गुणस्तर परिवर्तन गर्न सक्दछ ?**				उदाहरण: कुनै पनि प्रकारको बाँध निर्माण, पानीको इनार वा बोरहोलको निर्माण वा पुनर्स्थापना, सिँचाइ योजनाहरूको निर्माण
यदि प्रश्न २ को जवाफ हो भने आएमा	२.१	के योजना कार्यान्वयनले ३ मिटर भन्दा अग्लो ÷गहिरो वा ४०० घन मिटर भन्दा बढि भण्डारण क्षमता भएको बाँध, तारजाली–, जलाशय वा पोखरीहरुको पुनर्निर्माण वा निर्माण गर्न सक्दछ ?		मध्यम	नोट: इन्जिनियरिङ जोखिम म्याट्रिक्स अनुसार, ३ मिटरभन्दा बढीको बाँध निर्माण गर्न सकिँदैन।
	२.२			मध्यम	सन्दर्भ: सिँचाइ नीतिद्वारा २५ हेक्टर थ्रेसहोल्ड र १००० वर्गमिटरलाई सानो सिँचाइ मानिन्छ; नोट: यदि २.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, माटोको क्षय वा कटानको जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न ३)
	२.३	के योजना कार्यान्वयनले २० हेक्टर भन्दा बढि क्षेत्र ओगट्ने सिँचाईको पुनस्थापना वा निर्माणगर्ने वा प्रति दिन १००० घन मिटर पानी झिक्ने वा खोला वा झरनाको १० प्रतिशत भन्दा बढि बहाव घटाउने योजना समावेश गर्न सक्दछ ?		उच्च	
	२.४			उच्च	सन्दर्भ: FAO ले १०० हेक्टर थ्रेसहोल्ड र ५००० वर्गमिटर थ्रेसहोल्ड पनि प्रयोग गर्दछ। नोट: यदि २.४ को उत्तर सकारात्मक छ भने, माटोको क्षय

अठविसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

					वा क्षरणको जोखिम (प्रश्न ३), पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४), र द्वन्द्व सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस्।
	२.५	के योजना कार्यान्वयनले ५ मिटर भन्दा अग्लो ÷गहिरो वा १०००० घन मिटर भन्दा बढि भण्डारण क्षमता भएको बाँध, तारजाली–, जलाशय वा पोखरीहरुको पुनर्निर्माण वा निर्माण गर्न सक्दछ ?		मध्यम	सुख्खा र अर्ध-सुख्खाको परिभाषा: राष्ट्रिय वर्गीकरण अनुसार; यदि यो उपलब्ध छैन भने, कोपेन जलवायु वर्गीकरण द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार नोट: सुख्खा वा अर्ध-सुख्खा क्षेत्रहरूमा भूजलको उत्खननले सजिलै भूजलको ह्रास निम्त्याउन सक्छ; फिर्ता लिइएको पानीको मात्रा नियन्त्रण गर्ने उपायहरू र भूजलको पुनःपूर्तिलाई समर्थन गर्ने उपायहरू विचार गर्नुहोस्।
	२.६	के योजना कार्यान्वयनले १०० हेक्टर भन्दा बढि क्षेत्र ओगट्ने सिँचाईको पुनस्र्थापना वा निर्माणगर्ने वा प्रति दिन ५००० घन मिटर पानी झिक्ने वा खोला वा झरनाको ५० प्रतिशत भन्दा बढि बहाव घटाउने योजना समावेश गर्न सक्दछ ?		उच्च	प्रदूषणका स्रोतहरूका उदाहरणहरू: फोहोर पानीको निष्कासन; कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग। पानीको गुणस्तरको सन्दर्भ: राष्ट्रिय कानून; यदि यो उपलब्ध छैन भने, WHO द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार। नोट: यदि पिउने पानीका स्रोतहरू दूषित हुने जोखिम छ भने, द्वन्द्व निम्त्याउने जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न १९)
३	**के योजना कार्यान्वयनले माटोको उर्बरापनलाई घटाउन, भुक्षयीकरणलाई बढाउन, वा सतहको पानीको बहावमा तलछटको भार वढाउन सक्छ ?**				माटोमा नकारात्मक प्रभावका उदाहरणहरू: क्षरणका कारण उर्वर माटोको माथिल्लो तहमा कमी; वनस्पतिको क्षयका कारण माटोको जैविक सामग्रीमा कमी
यदि प्रश्न ३ को जवाफ हो भन्ने आएमा	३.१	के योजना कार्यान्वयनले उक्त स्थानको जमिन लाई उपयुक्त हुने माटो संरक्षणका उपायहरुको कार्यान्वयन विनानै १ देखि १० हेक्टर सम्मको जमिललाई कृषि वा पूर्वाधार विकासमा परिवर्तित गर्न सक्छ ?		मध्यम	नोट: १० मिटर चौडा x १० किलोमिटर लामो सडकले १० हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ।
	३.२	के योजना कार्यान्वयनले उक्त स्थानको जमिन लाई उपयुक्त हुने माटो संरक्षणका उपायहरुको कार्यान्वयन विनानै १० हेक्टर भन्दा वढिको जमिललाई कृषि वा पूर्वाधार विकासमा परिवर्तित गर्न सक्छ ?		उच्च	
	३.३	के योजना कार्यान्वयनले सम्भावित लेदोमाटो सहित पानी जम्माहुने र लवणीकरणलाई कम गर्ने उपायहरु नअपनाई सिँचाई योजनाहरु पुनस्र्थापना वा विकास गर्न सक्छ ?		मध्यम	न्यूनीकरण उपायहरूका उदाहरणहरू: तालिकाबद्ध सिँचाइ, जल निकासी नहरहरूको निर्माण,
	३.४	के योजना कार्यान्वयनले माटोको मात्रा र गुणस्तर		मध्यम	उदाहरण: दिगो अभ्यासहरू र कृषि रसायनहरूको सही प्रयोग *सुनिश्चित* गर्न क्षमता निर्माण एक न्यूनीकरण उपाय

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम)

		घटाउन सक्ने कृषि अभ्यास वा कृषि रसायनिकहरु प्रयोग गर्न सक्छ ?			हुनेछ।
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड २ : ईकोसिस्टम र जैविक विविधता			**हो/होईन**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
४	**के योजना कार्यान्वयनले प्राकृतिक बासस्थान, ईकोसिस्टम, अथवा जैविक विविधतालाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?**				जस्तैः लोपोन्मुख प्रजातिको बासस्थानको रूपमा चिनिने क्षेत्रको कमी; स्थानीय प्रजातिको जनसंख्यामा कमी।
यदि प्रश्न ४ को जवाफ हो भन्ने आएमा	४.१	के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख जनावर, बोटविरुवा वा किराहरुको प्रजातीको प्राकृतिक वासस्थानमा उल्लेखनिय रुपमा क्षती वा कमि ल्याउन सक्छ ?		मध्यम	जस्तै वन वा सिमसारलाई कृषियोग्य भूमिमा रूपान्तरण गर्दा निश्चित प्रजातिहरूको बासस्थान नष्ट हुन सक्छ।
	४.२	के योजना कार्यान्वयनले अनियमित वा बिना इजाजतपत्र संकलन, शिकार वा माछा मार्ने कार्यमा वृद्धि गर्न सक्छ ?		मध्यम	
	४.३	के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख वा संरक्षित जनावर, किरा, वा बिरुवाको प्रजाती वा, तिनिहरुको बासस्थाललाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?		उच्च	लोपोन्मुख प्रजातिहरूको लागि, IUCN को खतरामा परेका प्रजातिहरूको रातो सूची हेर्नुहोस्; संरक्षित प्रजातिहरूको लागि, राष्ट्रिय कानून हेर्नुहोस्।
	४.४	के योजना कार्यान्वयनले लोपोन्मुख वा संरक्षित जनावरहरु वा किराहरुको बसाइसराइ को क्षत्र परिवर्तन गर्न सक्छ ?		उच्च	*References*: for endangered species, see the IUCN Red List of Threatened Species ; for protected species, see national legislation
	४.५	के योजना कार्यान्वयनले अनौठा वा (ब्जिभल) आनुवंशिक रुपमा परिमार्जन गरिएका प्रजातीहरुको परिचय गराउन सक्छ?		मध्यम	*Reference: Environment Protection policies of Nepal Government.*
५	**के योजना कार्यान्वयनले संरक्षित क्षेत्रमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ ?**				जस्तैः राष्ट्रिय निकुञ्जहरू, जैविक क्षेत्र आरक्षहरू, सम्पदा स्थलहरू, आदिवासी जनजाति क्षेत्रहरू सन्दर्भहरू: स्थलहरूलाई राष्ट्रिय कानून वा युनेस्को मानव र जैविक क्षेत्र आरक्षहरू जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरूद्वारा सुरक्षित गर्न सकिन्छ; संरक्षित क्षेत्रहरू; रामसर स्थलहरू; युनेस्को विश्व सम्पदा स्थलहरू
यदि ५ को हो आएमा	५.१	के योजना कार्यान्वयन राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कानुन वा महासन्धीहरु द्वारा संरक्षित तटस्थ क्षेत्र (Buffer Zone) मा हुनसक्छ ?		मध्यम	सन्दर्भ: राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसार बफर क्षेत्र
	५.२	के योजना कार्यान्वयन राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कानुन वा महासन्धीहरु द्वारा संरक्षित वा त्यसमा प्रभाव पार्ने क्षेत्रमा हुनसक्छ ?		उच्च	सन्दर्भ: स्थलहरू राष्ट्रिय कानून वा युनेस्को मानव र जैविक क्षेत्र आरक्ष जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताहरूद्वारा सुरक्षित गर्न सकिन्छ; संरक्षित क्षेत्रहरू; रामसार स्थलहरू; युनेस्को, विश्व सम्पदा स्थलहरू
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ३ : श्रोत दक्षता र फोहोर तथा प्रदुषण व्यवस्थापन			**हो/होईन**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

६	**के योजना कार्यान्वयनले ईन्धन (काठ, कोईला, जिवास्म ईन्धन) वा पानी को उपभोगमा बृद्धि ल्याउन सक्छ ?**				नोट: हस्तान्तरण पछि सम्पत्तिहरूको सञ्चालन सहित हस्तक्षेपका सबै चरणहरू विचार गर्नुहोस्।
यदि ६ को जवाफ हो आएमा	६.१	के योजना कार्यान्वयनले योजना कार्यान्वयन अघिको अवस्थाको तुलनामा ईन्धन काठ), कोईला, जिवास्म ईन्धन को खपतमा स्थायी (÷ दिगो वृद्धि हुनसक्छ ?		मध्यम	जस्तै हस्तक्षेपले इन्जिन-संचालित पम्पिङ प्रणालीको साथ सिँचाइ योजनाको परिचय दिन्छ; हस्तक्षेपले इन्धन वा काठको स्थायी इनपुट आवश्यक पर्ने आय-उत्पन्न गर्ने गतिविधिको परिचय दिन्छ; हस्तक्षेपले खाना पकाउने समय धेरै लामो हुने वितरण गर्दछ नोट: कुशल स्रोत प्रयोग सुनिश्चित गर्ने न्यूनीकरण उपायहरू बनाउनुहोस्
	६.२	के योजना कार्यान्वयनले प्रति दिन १००० mघ भन्दा बढि ताजा पानीको निरन्तर निकासी वा झरना वा नदीका औसत प्रवाहको १०भन्दा बढि % निकासी हुनसक्छ?		मध्यम	सन्दर्भ: १००० वर्ग वर्ग मीटर थ्रेसहोल्ड FAO द्वारा पनि प्रयोग गरिन्छ; हरित जलवायु कोषको लागि १०% थ्रेसहोल्ड महत्त्वपूर्ण छ उदाहरणका लागि: अस्थायी अस्पताल निर्माण, हस्तान्तरण पछि सञ्चालनको क्रममा ठूलो मात्रामा पानी खपत गर्न सक्छ नोट: यदि ६.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४) र द्वन्द्व सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस् नोट: कुशल स्रोत प्रयोग सुनिश्चित गर्ने न्यूनीकरण उपायहरू बनाउनुहोस्
	६.३	के योजना कार्यान्वयनले प्रति दिन ५००० mघ भन्दा बढि ताजा पानीको निरन्तर निकासी वा झरना वा नदीका औसत प्रवाहको ५०% भन्दा बढि निकासी हुनसक्छ रु		उच्च	सन्दर्भ: FAO द्वारा ५००० वर्ग वर्गको सीमा पनि प्रयोग गरिन्छ नोट: यदि ६.२ को उत्तर सकारात्मक छ भने, पारिस्थितिक प्रणालीको जोखिम (प्रश्न ४) र द्वन्द्व सिर्जना गर्ने जोखिम (प्रश्न १९) लाई पनि विचार गर्नुहोस् नोट: कुशल स्रोत प्रयोग सुनिश्चित गर्ने न्यूनीकरण उपायहरू बनाउनुहोस्।
7	**के योजना कार्यान्वयनले वायु, माटो वा पानीलाई प्रदुषित गर्न सक्ने वस्तु वा कृयाकलाप समावेश गर्न सक्छ ?**				वायु प्रदूषणका उदाहरणहरू: फोहोरको खुला जलाउने; कोइलाको उत्पादन माटो प्रदूषणका उदाहरणहरू: कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग; गाईवस्तु डुबाउने ट्याङ्कीहरूबाट चुहावट; गोदामबाट कीटाणुनाशकहरूको चुहावट। पानी प्रदूषणका उदाहरणहरू: प्रशोधित फोहोर पानीको निष्कासन; प्रयोग नगरिएका कृषि रसायनहरूको गलत व्यवस्थापन नोट: खरिद र ढुवानीदेखि प्रयोग र व्यवस्थापनसम्म सबै चरणहरूमा प्रदूषणको जोखिमलाई विचार गर्नुहोस्।
यदि ७	७.१	के योजना कार्यान्वयनले हावा, माटो वा पानीको प्रदुषण निम्त्याउन सक्छ जुन अस्थायी, सिमित र		मध्यम	उदाहरण: कहिलेकाहीं फोहोर जलाउने; घरायसी स्तरमा कहिलेकाहीं कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

		सुधार योग्य हुनसक्छ ?			सन्दर्भहरू: WHO वायु गुणस्तर दिशानिर्देशहरू; FAO माटो प्रदूषण; पिउने पानीको गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू; वा यदि अवस्थित र कडा छन् भने राष्ट्रिय नियमहरू
	७.२	के योजना कार्यान्वयनले हावा, माटो वा पानीको प्रदुषण निम्त्याउन सक्छ जुन निरन्तर वा ठूलो मात्रामा वा अपरिवर्तनिय हुनसक्छ ?		मध्यम	जस्तै: अस्पतालबाट फोहोर पानीको निरन्तर निष्कासन; कृषि रसायनको ठूलो मात्रामा अत्यधिक प्रयोग सन्दर्भहरू: WHO वायु गुणस्तर दिशानिर्देशहरू; FAO माटो प्रदूषण; पिउने पानीको गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू; वा यदि अवस्थित छ र कडा छ भने राष्ट्रिय नियमहरू
	७.३	के योजना कार्यान्वयनले मानव उपभोगका लागि प्रयोगहुने पानीका मुहान /श्रोत लाई दुषित गर्न सक्छ ?		मध्यम	प्रदूषणका स्रोतहरूका उदाहरणहरू: फोहोर पानीको निष्कासन; कृषि रसायनहरूको अत्यधिक प्रयोग। पानीको गुणस्तरको सन्दर्भ: राष्ट्रिय कानून; यदि यो उपलब्ध छैन भने, पिउने पानीको गुणस्तरको लागि WHO दिशानिर्देशहरू द्वारा परिभाषित गरिए अनुसार। नोट: यदि प्रश्न ७.३ को उत्तर सकारात्मक छ भने, द्वन्द्व निम्त्याउने जोखिमलाई पनि विचार गर्नुहोस् (प्रश्न १९)
	७.४	के योजना कार्यान्वयनले अन्तराष्ट्रिय रुपमा प्रतिबन्धित रसायन वा पद्धार्थहरु समावेश गर्न सक्छ ?		उच्च	अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबन्धको अधीनमा रहेका रसायन र सामग्रीहरूको परिभाषा: WHO ले सिफारिस गरेको जोखिमद्वारा कीटनाशक वर्गीकरणको वर्ग १a वा १b को मापदण्ड पूरा गर्ने कीटनाशकहरू; खतरनाक रसायनहरूमा रोटरडम कन्भेन्सनको अनुसूची III मा रसायनहरू; स्टकहोम कन्भेन्सन अन पर्सिस्टेन्ट अर्गानिक प्रदूषकहरूद्वारा शासित प्रदूषकहरू; एस्बेस्टोस कन्भेन्सनमा जस्तै एस्बेस्टोस; मिनामाटा कन्भेन्सनमा जस्तै पारा; मोन्ट्रियल प्रोटोकलमा जस्तै ओजोन घटाउने पदार्थहरू नोट: बलियो जोखिम व्यवस्थापन उपायहरूले यी प्रकारका रसायनहरू र सामग्रीहरू प्रयोग र सही रूपमा विसर्जन नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ।
८	**के योजना कार्यान्वयनले फोहोर (waste) उत्पादन (जोखिमयुक्त र गैर-जोखिमयुक्त) गर्न सक्छ ? जसलाई लाभग्राही, पुनप्रयोग, पुनर्नविनिकरण (recycled) वा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न सक्दैनन्**				
यदि ८ को जवाफ हो आएमा	८.१	के योजना कार्यान्वयनले गैर जोखिमयुक्त फोहोर– उत्पादन गर्न सक्छ ९धबकतभ०? जसलाई लाभग्राहीहरुले पुनप्रयोग, पुनर्नविनिकरण ९ चभअथअभिमवा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न (सक्दैनन् ।		मध्यम	खतरनाक नभएका फोहोरका उदाहरणहरू: प्लास्टिकका झोलाहरू, टिनका क्यानहरू।

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम)

	८.२	के योजना कार्यान्वयनले जोखिमयुक्त फोहोर ९धबकतभ० उत्पादन गर्न सक्छ ? जसलाई लाभग्राहीहरुले पुनप्रयोग, पुनर्नविनिकरण ९ चभअथअभिमवा उपयुक्त ढङ्गले डिस्पोज गर्न (सक्दैनन् ।		उच्च	खतरनाक फोहोरको परिभाषा: खतरनाक फोहोरको सीमापार आवागमन र तिनीहरूको विसर्जन नियन्त्रण सम्बन्धी बासेल कन्भेन्सनको अनुसूची I मा सूचीबद्ध सबै फोहोरहरू। खतरनाक फोहोरका उदाहरणहरू: प्रयोग नगरिएका कीटनाशकहरू, इन्जिन तेल, ब्रेक फ्लुइड, टायरहरू, चिकित्सा फोहोर, प्रयोग गरिएको व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE) नोट: खतरनाक फोहोरमा स्पष्ट प्रक्रियाहरू छन् (फ्लोरोसेन्ट बत्तीहरू, ब्याट्रीहरू, प्रिन्टर/टोनर कार्ट्रिजहरू) जोखिम मानिने छैन।
९	**के योजना कार्यान्वयनले कृषि रसायनको प्रयोग बढाउन सक्छ ?**				
यदि ९ को जवाफ हो आएमा	९.१	के योजना कार्यान्वयनले प्राकृतिक उत्पादन वा प्रविधिहरुद्धरा सजिलै प्रतिस्थापन गर्न सकिने कृत्रिम ९कथलतजभतष्अ० कृषिरसायनहरुको प्रयोगमा वृद्धि गर्न सक्छ ?		मध्यम	प्राकृतिक उत्पादन वा प्रविधिका उदाहरणहरू: एकीकृत कीट व्यवस्थापन, संरक्षण कृषि नोट: न्यूनीकरण उपायहरूले सही प्रयोग सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ
	९.२	के योजना कार्यान्वयनमा अन्तराष्ट्रिय रुपमा प्रतिवन्धित किटनाशकहरुको प्रयोग समावेश हुन सक्छ ?		उच्च	सन्दर्भहरू: WHO ले सिफारिस गरेको जोखिमद्वारा कीटनाशक वर्गीकरणको वर्ग १a वा १b को मापदण्ड पूरा गर्ने कीटनाशकहरू; स्टकहोम कन्भेन्सन अन पर्सिस्टेन्ट अर्गानिक प्रदूषकहरूद्वारा नियन्त्रित प्रदूषकहरू नोट: बलियो जोखिम व्यवस्थापन उपायहरूले यी प्रकारका कीटनाशकहरू प्रयोग नगरिएको र सही रूपमा विसर्जन नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ।
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ४ : जलवायु परिवर्तन			**हो/होई न**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
१०	**के योजना कार्यान्वयनले ईन्धन दहन, भूमिको आवरणमा परिवर्तन (change in land cover), वा अन्य श्रोतहरुबाट हरितगृह ग्यास उत्सर्जन बढाउन सक्छ?**				
यदि १० को जवाफ हो आएमा	१०.१	के योजना कार्यान्वयनले योजना कार्यान्वयन अधिको तुलनामा ईन्धन (काठ, कोईला, वा जिवास्म ईन्धन) को खपतमा स्थायी वृद्धि गर्न सक्छ ?		मध्यम	जस्तै: हस्तक्षेपले इन्जिन-संचालित पम्पिङ प्रणालीको साथ सिँचाइ योजनाको परिचय दिन्छ; हस्तक्षेपले आय-उत्पादन गर्ने गतिविधिको परिचय दिन्छ जसमा इन्धन वा काठको स्थायी इनपुट आवश्यक पर्दछ।
	१०.२	के योजना कार्यान्वयनले १ देखि १० हेक्टर (सन्निहित वा संचयी) क्षेत्रमा वनस्पती आवरणलाई घटाउन वा रुपान्तारण गर्न सक्छ ?		मध्यम	*Examples* of degradation: burning, thinning, felling, unsustainable pruning and harvesting from trees and other forest resources *Examples* of conversion: clearance of forest or wetland for agriculture
	१०.३	के योजना कार्यान्वयनले १० हेक्टर (सन्निहित वा संचयी) क्षेत्र भन्दा बढिमा वनस्पती आवरणलाई घटाउन वा रुपान्तारण गर्न सक्छ ?		मध्यम	*Examples* of degradation: burning, thinning, felling, unsustainable pruning and harvesting from trees and other forest resources *Examples* of conversion: clearance of forest or wetland for agriculture

११	के योजना कायान्वयनले धेरै मानिसहरुलाई प्राकृतिक जोखिममा भहउयकभ गर्न वा केहि मानिसहरुलाई प्राकृतिक प्रकोपहरुप्रति बढि जोखिममा पार्न सक्छ ?				*Note:* this question intends to probe changes in exposure, resilience and vulnerability of people to natural hazards *Examples* of natural hazards: droughts, floods, cyclones, locust swarms
यदि ११ को जवाफ हो भएमा	११.१	के योजना कार्यान्वयनले त्यस्तो पुर्वाधार वा सम्पत्ती सिर्जना गर्छ ? जसले कुनैपनि व्यक्तिको प्राकृतिक जोखिममा पर्ने सम्भावना वढाउछ।		मध्यम	*Example:* a new dam that could easily break down under heavy rainfall increases the exposure of the people living immediately downstream of the dam *Note*: this question particularly applies to vulnerable groups
	११.२			मध्यम	*Example:* the intervention introduces water management techniques that are replicated incorrectly by the community, involuntarily increasing their exposure to floods *Note*: this question particularly applies to vulnerable groups
	११.३	के योजना कार्यान्वयनले मानिसहरुको प्राकृतिक जोखिममा पर्ने सम्भावना वढाउदै व्यवहार, वा जिविकोपार्जन रणनितिहरु परिवर्तन गर्न सक्छ ?		मध्यम	*Example:* farmers completely shifting to irrigated agriculture while the irrigation scheme is prone to floods or droughts; farmers planting water-intensive crops (like sugarcane) in rain-fed plots that are prone to future decrease in rainfall
	११.४			मध्यम	*Examples:* farmers investing in one cash crop instead of multiple crops
	११.५	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि व्यक्तिलाई आउँदो ५ बर्षमा प्राकृतिक प्रकोपबाट क्षतिहुने सम्पतीमा बढि निर्भर बनाउन सक्छ ?		मध्यम	*Example:* intervention fencing off communal land used by some of the community members *Note*: this question particularly applies to vulnerable groups
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ५ : संरक्षण र मानव अधिकार			**हो/होई न**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
१२	**के योजना कार्यानवयनले केहि मानिसहरुको अधिकार उलङ्घन (चाहे लाभग्राही हुन वा अरु कोहि) वा उनीहरुलाई विभेद गर्न सक्छ ?**				
यदि १२ को जवाफ हो भएमा	१२.१	के योजना कार्यान्वयनले अन्तराष्ट्रिय अधिकारको मापदण्ड र राष्ट्रिय कानूनद्धारा उनीहरुलाई प्रदान गरिएका अधिकारहरुको उलङ्घन वा सिमित गर्न सक्छ ?		मध्यम	*References* for international rights standards: United Nations Charter; Universal Declaration of Human Rights; International Covenant on Civil and Political Rights; International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
	१२.२	के योजना कार्यान्वयनले राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय मापदण्डहरुद्धारा परिभाषित मौलिक श्रम अधिकार वा सिद्धान्तहरुलाई बेवास्ता गर्न सक्छ ?	के योजना कार्यान्वयनले राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय मापदण्डहरुद्धारा परिभाषित मौलिक श्रम अधिकार वा सिद्धान्तहरुलाई बेवास्ता गर्न सक्छ ?	उच्च	*References: ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work; ILO Convention 29 on Forced Labour; ILO Convention 105 on the Abolition of Forced Labour; ILO Convention 100 on Equal Remuneration; ILO Convention 111 on Discrimination (Employment and Occupation); and national labour laws. Labour Act of Government of Nepal.* *Note: The participation for Local Infrastructure is not considered 'labour' and the transfer to the participants is not considered a 'wage'.*

	१२.३	के योजना कार्यान्वयनले अन्तराष्ट्रिय अधिकारको मापदण्ड र राष्ट्रिय कानूनद्धारा उनीहरुलाई प्रदान गरिएका अधिकारहरुको उलङ्घन वा सिमित गर्न सक्छ ?		उच्च	Reference: Constitution of Nepal,2015.
	१२.४	के योजना कार्यान्वयनले व्यक्ति वा समुहमाथि हुने विभेदलाई बढावा दिन सक्छ ?	के योजना कार्यान्वयनले व्यक्ति वा समुहमाथि हुने विभेदलाई बढावा दिन सक्छ ?	उच्च	*Example*: a forest area used for hunting and recollection by indigenous forest dwellers is turned into protected area
१३		के योजना कार्यान्वयनले मानिसहरुको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई वढावा दिन सक्छ ?			*Definition* of economic resettlement: people having to move to a new area because they lost access to productive assets or livelihood resources *Definition* of physical resettlement*:* people having to move to a new area because they lost their shelter or the land on which they lived
		के योजना कार्यान्वयनले जोखिम समूहको रुपमा पहिचान भएका मानिसको सम्पत्ति माथिको पहुँचलाई थप सिमित गर्न सक्छ ?			
यदि १३ को जवाफ हो	१३.१	के योजना कार्यान्वयनले २० जना सम्म मानिसहरुको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई वढावा दिन सक्छ ?		मध्यम	*Reference:* the same threshold is used by IFAD *Note*: forced physical resettlement without lawful compensation and clear implementation procedures is strictly prohibited *Note*: any form of resettlement requires a resettlement plan
	१३.२	के योजना कार्यान्वयनले २० जना भन्दा बढि मानिसहरुको भौतिक वा आर्थिक अनैच्छिक पुनर्वासलाई वढावा दिन सक्छ ?		उच्च	*Reference:* the same threshold is used by IFAD *Note*: forced physical resettlement without lawful compensation and clear implementation procedures is strictly prohibited *Note*: any form of resettlement requires a resettlement plan
१४		**के योजना कार्यान्वयनले बालश्रम निम्त्याउन सक्छ ?**			Definition of child labour: ILO Convention 138 or the national legislation, whichever of the two is the strictest.
यदि १४ को जवाफ हो	१४.१	के योजना कार्यान्वयनले १४ बर्ष मूनिका नाबालिगहरुलाई हल्का कामकालागि पारिश्रमिक वा विनापारिश्रमिकको रोजगारीमा लगाउन सक्छ ?		उच्च	Reference: the age defined by the National Labour Act.
	१४.२	के योजना कार्यान्वयनले १८ बर्ष मूनिका नावालिगहरुलाई उनीहरुको स्वास्थ्य, सुरक्षा, वा नैतिकतालाई खतरामा पार्न सक्ने गतिविधिहरुमा पारिश्रमिक वा विनापारिश्रमिकको रोजगारीमा लगाउन सक्छ ?		उच्च	Reference: National Labour Act and Policy.
१५		**के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मुर्त या अमुर्त सांस्कृतिक सम्पादालाई नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?**			*Examples* of tangible cultural heritage: sacred sites, burial grounds, temples, paintings, monuments, etc. *Examples* of intangible cultural heritage: traditions, rituals, performances, oral lore, knowledge, skills, etc. *References:* UNESCO Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage; UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

यदि १५ को जवाफ हो	१५.१	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मुर्त या अमुर्त सांस्कृतिक सम्पादालाइ स्थाई वा अपरिवर्तनिय रुपमा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ ?		मध्यम	*Examples*: the intervention will develop a value chain for a plant species that is considered sacred by one ethic group (but not other groups) in the area;
	१५.२	के योजना कार्यान्वयनले कुनै पनि मुर्त या अमुर्त सांस्कृतिक सम्पादालाइ स्थाई वा अपरिवर्तनिय रुपमा नकारात्मक परिणाम ल्याउनेगरी प्रभाव पार्नृ सक्छ ?		उच्च	*Examples*: a road is planned through land that is considered sacred by at least one ethnic group; the intervention will collect knowledge from indigenous peoples about their environment without giving them control over the use of this knowledge
१६	**के योजना कार्यान्वयनले आदिवासी जनजाती वा तिनिहरुको बसोबास क्षेत्रलाई समावेश वा असर गर्न सक्छ ?**				*apply the following criteria to distinguish indigenous peoples: they usually live within (or maintain collective attachments to) geographically distinct habitats and ancestral territories; they tend to maintain distinct social, economic, and political institutions within their territories; they typically aspire to remain distinct culturally, geographically, and institutionally rather than assimilate fully into national society; they self-identify as indigenous or tribal. Reference: Constitution of Nepal.*
यदि १६ को जवाफ हो	१६.१	के योजना आदिवासी जनजातीको स्वामित्वमा रहेको, उनीहरुले व्यवस्थापन गरेको वा दावी गरिएको क्षेत्रमा कार्यान्वयन हुन सक्छ ?		मध्यम	Note: If indigenous peoples are involved, an engagement plan is needed that describes how their Free Prior and Informed Consent (FPIC) was obtained and will be maintained. Reference: Constitution of Nepal.
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ६ : लैङ्गिक समानता			**हो/होइन**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
१७	**के योजना कार्यान्वयनले लैङ्गिक असमानता, विभेद, असमावेसिता, अनावस्यक कार्यभार र /हिंसा निम्त्याउन सक्छ ?** **Could the intervention lead to gender-based inequalities, discrimination, exclusion, unwanted workload and/or violence?**				Reference: Constitution of Nepal, 2015 and different policies formulated by the Ministry of Women, Children and Senior Citizens.
यदि १७ को जवाफ हो	१७.१	योजना कार्यान्वयनले महिला र ÷वा केटीहरुलाई घरेलु र) दढि निशुल्क कार्य गराउन (हेरचाह संवन्धित कार्य सहित सक्छ?		मध्यम	Example: girls needing to carry more water; women needing to spend more time preparing food, women needing to look after new crops introduced by the intervention
	१७.२			मध्यम	*Example:* creation of cooperatives for commercialization of crops in which women are not represented
	१७.३	के योजना कार्यान्वयनले घरपरिवार र वा समुदाय स्तरमा निर्णय प्रक्रियामा लैङ्गिक असमानता बढाउन सक्छ ?		उच्च	*Examples*: creation of assets that only benefit men or men-headed households; increase in income for men deriving from work carried out by women; girls taken out of school because the school has moved, or the road is not safe anymore
	१७.४	के योजना कार्यान्वयनले लैङ्गिक असमानताका लागि विद्यमान अवस्थाहरुलाई विस्तार वा नयाँ अवस्थाहरु श्रृजना गर्न सक्छ ?		उच्च	*Example: wo/men experiencing acts of violence because they carry out work that is socio-culturally unacceptable for wo/men; women being subjected to violence (or threats), because they are increasingly mobile in their communities* *Reference: National level different policies on ending gender-based Violence.*
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ७ : सामुदायिक स्वास्थ्य, सुरक्षा र द्वन्द्व सम्वेदनशिलता			**हो/होइन**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
१८	**के योजना कार्यान्वयनले समुदाय, छिमेकी समुदाय , वा सरणार्थी /आन्तरिक विस्थापित समुह र होस्ट समुदाय वीच तनाव वा द्वन्द्व वढाउन सक्छ ?**				
यदि १८ को जवाफ हो	१८.१	के योजना कार्यान्वयनको लागि स्थानहरुको छनौटले कुनै विशेष जातिय, धार्मिक, राजनितिक वा अन्य समुहमा ध्यान केन्द्रित गर्न वा बहिस्कार गर्न र विद्यमान गुनासाहरुलाई सुद्धृढ पार्न सक्छ ?		मध्यम	Examples: the intervention benefits one faction in a pre-existing conflict

	१८.२	के योजना कार्यान्वयनका लक्षहरु द्धन्द्धका मुख्य भागहरुसँग मिल्न र द्धन्द्धका तनाव वा जोखिमहरुमा प्रभाव पार्न सक्छ ?		उच्च	Example: targeting criteria select farmers in a context of farmer-herder conflict; targeting criteria based on marginalised status, where this overlaps with group identity
	१८.३	ऋयगमि तजभ तबचनभतष्लन अयष्लअष्मभ धष्तज पभथ मष्खष्कष्लक ष्ल तजभ अयलाष्अित बलम जबखभ बल ष्mउबअत यल तभलकष्लक यच चष्कपक या अयलाष्अितरु		मध्यम	Example: reinforcing economic benefit of any group over another through supporting specific roles in value chains; project resources or outputs are captured by elites to promote or reinforce their own patronage networks
	१८.४	के योजना कार्यान्वयनले विभिन्न समुहलाई भिन्न फाईदाहरु प्रदानगर्न सक्छ ? वा कुनै पनि तरिकाले कुनै एक समूहको शक्तिलाई अर्कोको भन्दा बलियो बनाउन सक्छ ?		मध्यम	जस्तै सहभागितामूलक प्रक्रियाहरू अनजानमा यसरी व्यवस्थित गरिएका हुन्छन् कि सीमान्तकृत समूहहरू शक्तिशाली व्यक्तिहरूलाई चुनौती दिन असमर्थ हुन्छन्; प्राप्तकर्ताहरूलाई प्रदान गरिएको खाद्य सामग्रीहरू समुदायमा पुन: बाँडिन्छन्।
	१८.५	के समुदायमा शक्ति सम्वन्धले योजना कार्यान्वयनमा प्रभाव पार्न सक्छ ?		उच्च	भू-भागको परिभाषा: भूमि सहित प्राकृतिक स्रोतहरूको स्वामित्व, पहुँच र उपभोगको लागि औपचारिक वा परम्परागत नियमहरूको सेट। सन्दर्भ: भूमि, मत्स्यपालन र वनको भू-भागको जिम्मेवार शासन सम्बन्धी स्वैच्छिक निर्देशिकाहरू उदाहरणहरू: गतिविधिले भूमि स्वामित्व पहिले नै द्वन्द्वको विषय भएको क्षेत्रमा भूमि अधिग्रहण व्यवस्था परिवर्तन गर्दछ; विभिन्न परिवारहरूद्वारा विवादित भूमिमा सिँचाइ योजनाको विकास
	१८.६			उच्च	
	१८.७	के योजना कार्यान्वयनले सामाजिक–आर्थिक असमानता वा द्धन्द्ध सिर्जना गर्ने, सुध्रिढ गर्ने वा बढाउनेगरी कार्यकालको व्यवस्थालाई परिवर्तन गर्न सक्छ ?		मध्यम	
१९	**के योजना कार्यान्वयन युद्ध अर्थतन्त्रको समयमा पर्न सक्छ ?** **Could the intervention become caught up in a war economy?**				
यदि १९ को जवाफ हो	१९.१	के सशस्त्र द्धन्द्ध कर्ताहरुले योजनाका श्रोतहरुलाई अन्यत्र सार्न सक्छन ?		उच्च	
	१९.२	के योजनासंग सम्वन्धित आपुर्तिकर्ताहरुको द्धन्द्धरत पक्षहरुसंग कुनै पनि प्रकारको सम्वन्ध हुन सक्छ ? वा द्धन्द्धका कुनै पनि कारणहरुसंग सम्वन्धित हुन सक्छ ?			
२१	**के योजनाले योजना कार्यान्वयनमा संलग्न मानिसहरुको स्वास्थ्य वा सुरक्षालाई जोखिममा पार्न सक्छ ?**				

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम)

यदि २१ को जवाफ छ	२१.१	के योजना कार्यान्वयनले गर्भवती र सुत्केरी महिलाहरुलाई समावेश गर्न सक्छ ? जसले उनीहरुको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असरपार्न सक्छ ?		मध्यम	
	२१.२	के योजना कार्यान्वयनले भारी उपकरण, ढुवानीका भारी साधनहरु, वा जोखिमयुक्त सामाग्रीहरुको प्रयोग गर्ने मानिसहरुको स्वास्थ्य वा सुरक्षामा जोखिम निम्त्याउन सक्छ ?		मध्यम	जस्तै: धुलो उत्पन्न गर्ने नयाँ खाद्य प्रशोधन प्रविधिको परिचयका कारण श्वासप्रश्वाससम्बन्धी रोगहरूमा वृद्धि
	२१.३	के योजना कार्यान्वयनले भारी उपकरण, ढुवानीका भारी साधनहरु, वा जोखिमयुक्त सामाग्रीहरुको प्रयोग गर्ने मानिसहरुमा स्थायी चोटपटक वा मृत्यू हुन सक्छ ?		उच्च	
२२	**के योजना कार्यान्वयनले समग्र समुदायको स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ ?**				
यदि २२ को जवाफ छ	२२.१	के योजना कार्यान्वयनले समुदायमा अन्तरनिहित वा विद्यमान रोगहरुको फैलावटलाई सहज वनाउन सक्छ ?		मध्यम	उदाहरण: धुलो उत्पन्न गर्ने नयाँ खाद्य प्रशोधन प्रविधिको परिचयका कारण श्वासप्रश्वाससम्बन्धी रोगहरूमा वृद्धि
	२२.२	के योजना कार्यान्वयनले पानीजन्य रोगहरुको फैलावटलाई सहज बनाउन सक्ने पानी संग सम्वन्धि पूर्वाधारको विकास गर्नेछ ?		मध्यम	बाँध वा पानी पोखरी निर्माण गर्दा लामखुट्टेको विकास बढ्न सक्छ र त्यसैले मलेरिया जस्ता रोगहरू लाग्न सक्छन्।
	२२.३	के योजना कार्यान्वयनले समुदायमा नयाँ रोगहरु ल्याउन सक्छ ?		उच्च	जस्तै खाद्य वितरण बिन्दुहरूको अपर्याप्त व्यवस्थापनले COVID-19 फैलाउन सक्छ; विदेशी कार्यबलको प्रयोगले नयाँ संक्रामक रोगहरू ल्याउन सक्छ।
वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्ड ८ : प्रभावित जनता प्रतिको जवाफदेहिता			**हो/होइन**	**जोखिमको स्तर**	**टिप्पणी/व्याख्या**
२३	**के योजना डिजाईन, कार्यान्वयन वा अनुगमनको बेलामा केहि प्रमुख सरोकारवालाहरुको आवाज नसुनिने जोखिम छ ?**				स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
यदि २३ को जवाफ छ	२३.१	के केहि सम्वन्धित सरोकारवालाहरुले उनीहरुलाई उपयूक्त तवरले सरोकार नराखेको महशुश गर्न सक्छन ?		मध्यम	जस्तै: शरणार्थी सन्दर्भमा, शरणार्थी र आश्रयदाता समुदाय दुवैसँग परामर्श गर्न आवश्यक छ; विभिन्न जातीय समूहहरू सँगै बस्ने सन्दर्भमा, सबै जातीय समूहहरूसँग परामर्श गर्न आवश्यक छ।
	२३.२	के केहि सान्दर्भिक ुरोकारवालाहरु लाई विशेषगरी त्यस्ता मानिस वा समूहरु जो पहिलेनै सिमान्तिकरणको जोखिममा छन, छलफलमा सहभागी नहुन दवाब दिन सक्छन ?		मध्यम	
	२३.३	के केहि सान्दर्भिक ुरोकारवालाहरु विशेषगरी त्यस्ता		मध्यम	Examples: some people cannot file complaints in their native

		मानिस वा समूहहरु जो पहिलेनै सिमान्तिकरणको जोखिममा छन, ले गुनासो वा पृष्ठपोषण दिन असहज महशुश गर्न सक्छन ?			language

अनुसुचि १३ : वातावरणीय तथा सामाजिक जोखिम प्रभाव अध्ययन प्रमाणिकरण ढाँचा

योजनाको नाम र स्थान :	
जिम्मेवार इकाई वा कार्यालय	
साझेदार संस्था :	
योजनाको अपेक्षित समय र अवधि :	
गतिविधिको संक्षिप्त सारांश र मुख्य तत्वहरु : (जस्तै : योजना सम्वन्धि संक्षिप्त विवरण):	

अध्ययनको परिणाम: **क** श्रेणी ⁄उच्च स्तरको जोखिम		**ख** श्रेणी ⁄मध्यम स्तरको जोखिम		**ग** श्रेणी ⁄निम्न स्तरको जोखिम	

म यो प्रमाणित गर्दछुकि, अध्ययन उपयुक्त ज्ञान र अनुभव भएको व्यक्ति वा व्यक्तिहरुद्धारा गरिएकोछ, अध्ययनमा जो कोहि संलव्न भएपनि काम लगनशिलतापूर्वक, वस्तुनिष्ठापूर्वक र पूर्वाग्रह बिना गरिएको छ । यो मूल्याङ्कन हाम्रो........र यसले एउटा व्यवसायीक, प्रमाण–र सन्दर्भ आधारित मूल्याङ्कनलाई प्रतिबिम्वित गर्दछ । साथै, शंका भएको ठाउँमा विशेषज्ञको सल्लाह र पूरक विशेषज्ञता खोजिएको छ ।

प्रमाणिकरण गर्ने स्थानिय सरकारका आधिकारिक कर्मचारीको नाम, पद र हस्ताक्षर :	
वातावरणिय प्रभाव अध्ययनगर्ने व्यक्तिको नाम, संस्था, पद र हस्ताक्षर :	
सामाजिक प्रभाव अध्ययन गर्ने ब्यक्तिको नाम, संस्था, पद र हस्ताक्षर :	
अध्ययन टोली÷समूह कार्यको रुपमा गरिएको थियो (हो /होईन)	
के अध्ययनको लागि अतिरिक्त विशेषज्ञको सल्लाह/सहयोग लिएको (हो /होईन)	
थियो ? यदि लिएको थियो भने, नाम, सम्बद्धता र विशेषज्ञताको	
क्षेत्र उल्लेख गर्नुहोस ।	

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)

मथि उल्लेखित बाहेक अध्ययनको क्रममा देखिएका महत्वपुर्ण अवलोकन, अनिश्चयता वा अन्य महत्वपुर्ण कारकहरु यहाँ उल्लेख गर्नुहोस। गतिविधिका सह–लाभहरु पनि वर्णनगर्न सकिन्छ।
यदि योजना निम्न स्तरको जोखिम समूहमा (ग श्रेणी) वर्गिकृत छ भने, कारण सहित संक्षिप्त विवरण उल्लेख गर्नुहोस।

III

आठबिसकोट नगरपालिका रुकुम (पश्चिम भाग)